

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально-науковий інститут економіки і управління
Кафедра економіки праці та менеджменту

«До захисту в ЕК»

«До захисту допущено»

Директор інституту

Завідувач кафедри

_____ Олег ШЕРЕМЕТ
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ Тамара БЕРЕЗЯНКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

«__» _____ 2022 р.

«__» _____ 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА

зі спеціальності _____ 073 «Менеджмент» _____
(код та спеціальності)

освітньо-професійної програми «Менеджмент» _____

на тему: «Процес забезпечення інноваційного розвитку підприємства»

Виконав: здобувач 4 курсу, групи МН-4-4

Куйда Євгеній Русланович

_____ (підпис)

Керівник проф., д.е.н. Ємцев Віктор Іванович

_____ (підпис)

Рецензент _____

(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Я як здобувач Національного університету харчових технологій розумію і підтримую політику університету з академічної доброчесності. Я не надавав і не одержував недозволеної допомоги під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Здобувач _____

(підпис)

Київ – 2022 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інститут (факультет) Навчально-науковий інститут економіки і управління

Кафедра економіки праці та менеджменту

Освітній ступінь бакалавр

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Освітньо-професійна програма «Менеджмент»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки
праці та менеджменту

Т.В. Березянюк

«31» січня 2022 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ

Куйді Євгенію Руслановичу

1. Тема роботи «Процес забезпечення інноваційного розвитку підприємства»

керівник Ємцев В. І., д.е.н., професор

затверджені наказом закладу вищої освіти від 31.01.2022 р. № 80-КС.

2. Строк подання здобувачем роботи 6 червня 2022 р.

3. Вихідні дані до роботи Законодавчі та нормативні акти, аналітичні та статистичні матеріали стосовно теми проєкту, бухгалтерська, статистична звітність та аналітичні матеріали ПрАТ «Індар».

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Розділ 1. Теоретико-методичні засади процесу інноваційного розвитку підприємства.

Розділ 2. Дослідження процесу інноваційного розвитку ПрАТ «ІНДАР».

Розділ 3. Удосконалення процесу інноваційного розвитку ПрАТ «ІНДАР».

5. Перелік графічного матеріалу _____

Результати дослідження знайшли відображення в 10 рисунках та 15 таблицях ілюстративного матеріалу.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 31 січня 2022 року**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН**

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та вивчення джерел інформації для написання кваліфікаційної роботи. Складання бібліографії наукових джерел	31.02.2022 р.	
2	Розроблення та затвердження плану роботи керівником кваліфікаційної роботи і керівником проектної групи	04.03.2022 р.	
3	Робота над вступом до кваліфікаційної роботи	07.03.2022 р.	
4	Підготовка першого розділу, висновків до нього та подання його керівнику	11.03.2022 р.	
5	Підготовка другого розділу, висновків до нього та подання його керівнику	15.04.2022 р.	
6	Підготовка третього розділу, висновків до нього та подання його керівнику	25.04.2022 р.	
7	Підготовка висновків до роботи та подання його керівнику	30.04.2022 р.	
8	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	05.05.2022 р.	
9	Остаточне оформлення роботи. Формування проекту доповіді, ілюстративного матеріалу. Погодження з керівником кваліфікаційної роботи	17.05.2022 р.	
10	Подання завершеної роботи на розгляд комісії з попереднього захисту	26.05.2022 р.	
11	Подання завершеної роботи на розгляд завідувачу кафедри та подача електронного варіанту роботи для перевірки на плагіат	06.06.2022 р.	
12	Захист кваліфікаційної роботи	Згідно графіку захисту	

Здобувач

_____

(підпис)

С.Р. Куйда
(прізвище та ініціали)**Керівник роботи**

_____

(підпис)

В.І. Ємцев
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі досліджено та узагальнено існуючі теоретико-методичні аспекти процесу забезпечення інноваційного розвитку підприємства, сутність інноваційного розвитку підприємства і показники, що описують його стан та результативність.

Для розробки напрямів процесу забезпечення інноваційного розвитку підприємства ПрАТ «Індар» було визначено його сучасний рівень.

На основі аналізу результатів дослідження сучасного стану процесу забезпечення інноваційного розвитку ПрАТ «Індар» було розроблено пропозиції щодо його покращення.

Проведені розрахунки свідчать, що запропонований проєкт є прибутковим, тому його впровадження на підприємстві є доцільним та економічно вигідним.

Кваліфікаційна робота складена на 94 сторінках (без урахування додатків), містить 15 таблиць, 10 рисунків.

Ключові слова: інновації, розвиток, інноваційний розвиток, фармацевтична промисловість.

ANNOTATION

The qualifying work investigates and summarizes the existing theoretical and methodological aspects of the process of ensuring the innovative development of the enterprise, the essence of enterprise development and indicators that describe its status and effectiveness.

In order to develop the directions of the process of ensuring the innovative development of the enterprise of PJSC «Indar» its modern level was determined.

Based on the analysis of the results of the study of the current state of the process of ensuring the innovative development of PJSC «Indar», proposals for its improvement were developed.

The calculations show that the proposed project is profitable, so its implementation at the enterprise is feasible and cost-effective.

Qualification work is composed of 94 pages (excluding appendices), contains 15 tables, 10 figures.

Key words: innovation, development, innovative development, pharmaceutical industry.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	9
1.1. Сутність понять «новація», «інновація», «розвиток», «інноваційна діяльність» та «інноваційний розвиток».....	9
1.2. Теоретичні аспекти забезпечення процесу інноваційного розвитку підприємства.....	20
1.3. Методичні підходи до оцінки сучасного стану організації інноваційної діяльності та процесу інноваційного розвитку на підприємстві	27
Висновки до розділу 1.....	41
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «ІНДАР» ТА СТАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	42
2.1. Загальна характеристика ринку, на якому працює ПрАТ «Індар».....	42
2.2. Аналіз фінансово-економічної діяльності ПрАТ «Індар».....	48
2.3. Оцінка сучасного стану організації забезпечення інноваційного розвиткуПрАТ «Індар».....	53
Висновки до розділу 2.....	66
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАТ «ІНДАР».....	68
3.1. Прийняття управлінського рішення щодо вдосконалення процесу забезпечення інноваційного розвитку ПрАТ «Індар».....	67
3.2. Обґрунтування доцільності запровадження запропонованого заходу щодо забезпечення інноваційного розвитку ПрАТ «Індар».....	72
Висновки до розділу 3.....	84
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87
ДОДАТКИ.....	95

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвиток економіки країни залежить від темпів впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективності використання її існуючого потенціалу, інноваційних надбань та політики держави щодо підтримки інноваційної діяльності. Це обумовлено тим, що економічний розвиток держави та формування конкурентних переваг здійснюється на основі реалізації заходів із введенням у виробництво інновацій, які виступають інструментом забезпечення конкурентних переваг, підвищення конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів та їх продукції. Саме тому, в умовах глобалізації світової економіки, інновації трансформуються у фактор успішності функціонування й розвитку підприємств.

Питання інноваційної діяльності, забезпечення процесу інноваційного розвитку підприємств були і є предметом дослідження багатьох науковців, які розглядають різні аспекти інноваційної діяльності залежно від підходів у трактуванні сутності поняття «інновації» та до розвитку підприємств на основі нововведень. Методологічні засади щодо формування поняття інновації закладені в наукових працях зарубіжних і вітчизняних вчених, серед яких І. Буднікевич, І. Вініченко, О. Гончаренко, А. Гриньова, О. Дацій, М. Денисенко, С. Іл'єнкова, С. Ілляшенко, Р. Квасницька, Ж. Крисько, Н. Маренкова, В. Мединський, П. Микитюк, Ю. Морозова, А. Пилипенко, Б. Санто, С. Степова, Р. Фатхутдінов, Б. Шайтан, Й. Шумпетер, І. Школа, Г. Цадо та ін.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних основ процесу забезпечення інноваційного розвитку підприємства та розробка пропозицій щодо підвищення його забезпечення.

Поставлена у роботі мета зумовила вирішення наступних завдань:

- дослідити сутність понять «інновація», «розвиток», «інноваційна діяльність» та «інноваційний розвиток»;

- дослідити теоретичні аспекти забезпечення інноваційного розвитку підприємства
- розглянути методичні підходи до оцінки сучасного стану організації інноваційної діяльності та інноваційного розвитку на підприємстві
- здійснити загальну характеристику ринку на якому працює ПрАТ «Індар»;
- проаналізувати результати фінансово-економічну діяльність суб'єкта господарювання;
- оцінити стан та ефективність інноваційної діяльності ПрАТ «Індар»;
- розробити управлінське рішення щодо вдосконалення процесу забезпечення інноваційного розвитку ПрАТ «Індар»;
- обґрунтувати доцільність запровадження запропонованого заходу на ПрАТ «Індар» як елемент інноваційного розвитку.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення інноваційного розвитку підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів забезпечення інноваційного розвитку підприємства.

Сферою застосування є ПрАТ «Індар».

В роботі використано такі *методи дослідження*, як: групування за ознаками, емпіричний, економічний аналіз, синтез.

Інформаційною базою написання кваліфікаційної роботи стали наукові праці вітчизняних та закордонних учених у сфері інновацій підприємства; законодавчі та нормативно-правові документи, що регламентують діяльність підприємств; статистична та фінансова звітність підприємства; періодичні видання; інформаційно-аналітичні матеріали, Інтернет-ресурси.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність понять «новація», «інновація», «розвиток», «інноваційна діяльність» та «інноваційний розвиток»

Поняття «інновація» зародилося ще в XIX столітті, в розпал другої науково-технічної революції. Innovation (англ.) – утворено з двох слів – латинського «novation» (новизна) й англійського префікса «in», що означає «в», «введення» [25]. Термін «інновація» вперше був уведений у науковий лексикон відомим австрійським економістом Йозефом Шумпеттером, що в буквальній інтерпретації означає «втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології чи новому виді виробу» [75].

Крім того, він розглядав інновацію як новітню науково-організаційну комбінацію виробничих факторів, створену підприємницьким духом; втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новітній технології або новому виді виробу; нову функцію виробництва, що означає іншу якість засобів виробництва, яка досягається не шляхом дрібного поліпшення старого устаткування чи наявної організаційної схеми, а через введення нових засобів виробництва чи систем його організації. При цьому він розглядав інновації саме в динаміці, тобто як інноваційні процеси (виготовлення нового продукту, а не «новий продукт»; впровадження нового методу, а не «новий метод»; освоєння нового ринку; отримання нового джерела сировини; проведення реорганізації) [75, с. 35].

Говорячи про поняття «інновація», важливо не плутати його з іншими, подібними з ним за змістом. Наприклад, у багатьох наукових дослідженнях інновація асоціюється з термінами «винахід» і «покращення» [71]. Однак є важлива відмінність: «інновація» є більш ємним визначенням. Так, будь-який винахід або поліпшення (наприклад, доопрацювання обладнання) буде вважатися інновацією тільки за умови, що воно буде включено до виробничого процесу і принесе видимий економічний ефект. Багато вчених

вважають, що «нововведення» є синонімом «інновації», що дослівно означає введення чогось нового в існуючу систему. Але ми вважаємо, що не можна ототожнювати поняття «нововведення» та «інновація», так як «нововведення» – це результат творчої діяльності в цілому, при цьому не обов'язково наукової праці. Деякі вітчизняні економісти вважають, що інновації – це технічні, а не технологічні економічні, організаційні, управлінські зміни, що мають позитивний вплив на підприємство для одержання прибутку на основі задоволення суспільних потреб.

У сучасному словнику іншомовних слів [63], наводяться такі характеристики даних понять: інновація (від лат. *innovatio*, англ. та франц. *innovation* – оновлення, зміна) – це укладення коштів в економіку, яке забезпечує зміну поколінь техніки і технології або привнесення нових ідей на рівні ринку [63, с. 306]; новація (пізньолат. *novatio* – оновлення, зміна) – це щось нове, нововведення [63, с. 485].

У словниках зустрічається переважно дві поняття «інновація» та «новація» (може замінюватись на «нововведення» або додатково представлена в українсько-російських наукових публікаціях). При цьому, «інновація» представлена як діяльність, що забезпечує комерційне використання нових ідей, техніки чи технологій, а «новація» – як певний елемент новизни, що може бути в подальшому корисним для суспільства. Ми погоджуємось з думкою, що інновація є матеріалізований результат від вкладення капіталу в нову техніку або технологію, у нові форми організації праці, обслуговування, управління [3, с. 9].

Для більш глибокого зазначених понять необхідно розуміти, що будь-які нововведення, винаходи, нові явища, види послуг або методи тільки тоді одержать суспільне визнання, коли будуть прийняті до поширення (комерціалізації) і вже в новій якості виступлять як інновації.

Саме перше практичне застосування нововведення буде свідченням існування інновації. Тобто нововведення і винаходи стають інноваціями після їхньої комерціалізації [25, с. 20]. Разом з цим науковці співвідносять

інновацію і нововведення, називаючи останнє «потенційною інновацією, новим рішенням», якому бракує лише комерціалізації, однак вона буде як безумовна обставина.

Інновація – позитивні зміни стану об'єкта, що забезпечує процес позитивних змін на підприємстві, а також – це засіб практичного використання у відтворювальному процесі [7].

Визначення поняття «інновація» надає також Закон України «Про інноваційну діяльність», де інновація розглядається «як новостворені (застосовані) і вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційнотехнічні рішення – виробничі, адміністративні, комерційні та інші, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [20, с. 36].

Проведений аналіз літературних джерел дозволив встановити існування різних точок зору щодо визначення поняття «інновації».

Так, у сучасній економічній літературі [26, 31] виділено два підходи щодо визначення поняття «інновація»:

- статичний, де інновація виступає як «інновація-продукт», та представляється як результат інноваційного процесу у вигляді нової техніки (продукції), технології, нового методу, що впроваджується на ринку;

- динамічний, де інновація виступає як «інновація-процес», коли в динаміці розглядається процес, що охоплює дослідження, проектування, розроблення, організацію виробництва, комерціалізацію і поширення нових виробів, технологій, принципів замість існуючих [9].

Отже, залежно від предмета та об'єкта дослідження інновації можна розглядати як результат або процес (табл. 1.1).

Аналізуючи наведені у таблиці визначення, ми пропонуємо наступну редакцію поняття «інновація» – це нововведення, будь-яка позитивна зміна, яка має самостійну цінність, вноситься у діяльність підприємства для підвищення ефективності будь-якого виробничого процесу, конкурентоспроможності та економічної ефективності виробництва.

Зміст визначення терміну «інновація»

Науковець	Визначення терміну «інновація» як процесу
В. Повітчан [51]	Суспільно-технологічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів приводить до створення кращих за своїми якістьми виробів, технологій та дає прибуток (у разі, коли інновація орієнтована на економічний зиск), її поява на ринку може принести додатковий дохід
К.С. Безгін [3]	Комплексний процес, спрямований на створення, розроблення та доведення наукової чи будь-якої іншої нової ідеї до стадії комерційного використання та поширення в економіці
Т.С. Медведкін [42]	Суспільний, технічний, економічний процес, що зумовлює створення кращих за своїми властивостями товарів (продуктів, послуг) і технологій шляхом практичного використання нововведень
	Визначення терміну «інновація» як результату
О.В. Фурсіна [69]	Кінцевий результат впровадження новацій з ціллю зміни об'єкта управління і отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого ефекту
А.А. Харін [70]	Результат впровадження наукових знань та науково-дослідних робіт у виробничо-господарську діяльність
А.О. Кизим [25]	Кінцевий результат інноваційної діяльності, втілений у вигляді нового чи вдосконаленого продукту, який впроваджений на ринку, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності або в новому підході до соціальних послуг

Поняття «інновація» включає чотири ключові компоненти: креативність, стратегію, реалізацію, прибутковість [26].

Креативність – вміння генерувати нові ідеї [30].

Стратегія – з'ясування новизни та корисності ідеї з точки зору розвитку підприємства [32].

Реалізація – перехід від нової та корисної ідеї до її реалізації у вигляді конкретних продуктів і послуг. Саме на даному етапі відбувається девальвація багатьох творчих і потенційно інноваційних ідей і, відповідно, втрачаються шанси створити для підприємства нову успішну бізнес-модель [32].

Прибутковість – підвищення до максимуму цінності кінцевого продукту і послуг, отриманої від реалізації нової та корисної ідеї. Але необхідно враховувати, що дана концепція може проявлятися на практиці по-різному, а саме: як фінансовий виграш, як підвищення морального стану співробітників і корпоративної солідарності або як внесок у життя

суспільства [25].

Проведений аналіз літературних джерел щодо поняття «інновація» дозволив встановити існування різних точок зору щодо його визначення (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Варіанти трактування сутності поняття «інновація» [25]

Так, певні автори розглядають інновації як зміни, як «цілеспрямовані зміни, які свідомо впроваджуються в процесі відтворення для кращого задоволення існуючої або формування нової суспільної потреби». Або ж «як будь-яка технічна, організаційна, економічна і управлінська зміна, відмінна від існуючої практики на цьому підприємстві». Інші науковці вважають, що інновація окреслюється як «комплексний процес створення, поширення і використання нового практичного засобу для кращого задоволення відомої потреби людей» [26, с. 34].

Тому, узагальнюючи усі точки зору і методологічні підходи щодо суті інновацій виокремлено такі їх характерні риси [26]:

- інновація є доцільною і корисною зміною в попередньому стані якогонебудь об'єкту, процесу;
- ця зміна повинна отримати практичне застосування і мати корисний

результат;

- предметом цих змін можуть бути виробни, технології організація виробництва, управління;

- інновації вважаються найважливішим засобом реалізації цілей розвитку суб'єкта, результатом чого є підвищення ефективності його діяльності.

У науковій і економічній літературі можна зустріти безліч підходів до класифікації інновацій, проте найбільш повну класифікацію інновацій надав Й. Шумпеттер [75]. Він виокремив базисні і вторинні нововведення, при цьому в кожному із класів використав поняття «кластер» для окреслення групи, сукупності нововведень, що відрізняються певною цілісністю, взаємообумовленістю, спільністю технічних, технологічних, кваліфікаційних, організаційних та інших характеристик.

Найбільша увага дослідників приділяється технологічним інноваціям, які характеризують інтенсивність розвитку виробництва. До таких інновацій відносять усі зміни, що зачіпають засоби, методи, технології виробництва, які складають сутність науково-технічного прогресу. На відміну від технологічних інновацій, зміни, що відбуваються в середовищі, які обслуговують основні виробничі процеси, визначені як нетехнологічні. Вони охоплюють інновації організаційного, управлінського, правового, соціального, екологічного та інших напрямів соціально-економічного розвитку.

Сучасна класифікація інновацій включає такі ознаки, як тип нововведення, механізм здійснення і особливості інноваційного процесу. При цьому передбачається, що будь-які інновації мають комплексний характер і їх варто розглядати як з технологічної, так і з не технологічної точок зору, виходячи з можливих наслідків їх впливу на зовнішнє середовище.

Розрізняють наступні типи інновацій [71]:

- залежно від кінцевого результату: інновація продукту – результат реалізації на практиці нового способу вирішення проблеми покупця, що

приносить вигоду як покупцю, так і підприємству, що впроваджує інновацію; інновація процесу – забезпечує передбачає впровадження нових методів виробництва і технологій зростання прибутковості, скорочує витрати, підвищує продуктивність праці та заробітну плату персоналу. Така інновація є життєвоважливою для зростання підприємства з тієї простої причини, що без удосконалення процесу неможливо впровадити інновацію продукту або стратегії; інновація стратегії – передбачає перегляд існуючих в галузі методів створення цінності для споживачів, з тим, щоб задовольняти нові потреби клієнтів, підвищувати цінність продуктів, формувати нові ринки і нові групи споживачів для підприємства. Результатом її є те, як підприємство змінює цільові групи споживачів і як вона виходить на ринок, тобто поставляє свої продукти або послуги до кінцевого споживача;

- за ступенем дієвості: приростна інновація – підвищує продуктивність і знижує витрати підприємства; істотна інновація – дає можливість підприємству виконувати свої завдання щодо зростання бізнесу, збільшувати частки ринку і знижувати операційні витрати; інновація-прорив – це новий продукт, послуга або зміна стратегії, які ведуть до значного збільшення доходів і чистого прибутку; радикальна інновація – вимагає від підприємства створення нових напрямів роботи або нових ліній на основі нових ідей і технологій або для зниження витрат.

Крім того, додатково виокремлюють ще й такі основні типи інновацій [67]:

- товарна інновація (введення нового продукту);
- технологічна інновація (введення нового методу виробництва);
- ринкова інновація (створення нового ринку товарів або послуг);
- маркетингова інновація (освоєння нового джерела поставки сировини або напівфабрикатів);
- управлінська інновація (реорганізація структури управління).

Інновацію як результат, слід розглядати нерозривно з інноваційним процесом, який є процесом послідовного перетворення нової ідеї в новацію, а

потім в інновацію. Він включає в себе ряд взаємопов'язаних етапів, які дозволяють перетворити нову ідею в об'єкт інтелектуальної власності, довести його до практичного використання з метою одержання певного виду ефекту. До таких етапів відносяться [67]:

- фундаментальні дослідження – пошукові науково-дослідні роботи (НДР);
- прикладні науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи (НДДКР);
- маркетингові дослідження – технологія – виробн.ицтво – ринкова реалізація.

Інноваційний процес також включає в себе такі елементи, як: ініціація; реалізація інновації; випуск (виробництво) інновації; просування інновації; маркетинг інновації; оцінка економічної ефективності інновації [67]. Поєднання цих елементів в єдину послідовний ланцюжок утворює структуру інноваційного процесу. У загальному ж вигляді інноваційний процес може бути представлений послідовністю переходу від ідеї можливого нововведення до створення, продажу і дифузії цього нововведення.

Інновація вважається здійсненою, якщо вона впроваджена у виробництво і затребувана ринком. У цьому випадку позитивний ефект отримує або виробник (при зміні технології), або споживач інновації (оновлення або вдосконалення продукції, що випускається), або і той і інший одночасно, а отже економічна система в цілому.

Сутність поняття «розвиток» у сфері застосування до економічних процесів, систем залишається і на сьогодні дискусійним питанням для науковців.

Першоосною для визначення терміна «інноваційний розвиток» є розуміння «розвитку» як філософської категорії. У філософському розумінні «розвитку» [12, с. 153] зазначається низка його аспектів, серед яких: перехід від одного якісного стану до іншого; якісна зміна у структурі об'єкта; виникнення якісно нового об'єкта і інші. Структура об'єкта представляє

собою сукупність функціонально пов'язаних між собою елементів, зв'язків та залежностей. Науковці і фахівці, висвітлюючи власне розуміння цієї дефініції, зазначають одну або ж кілька її характеристик, які мають місце у визначенні розвитку як філософської категорії. Про це йдеться у численних працях дослідників, зокрема [6] та інших. Зацікавленість учених і фахівців категорією «розвиток» зумовлена видозміною концепції функціонування підприємств, яке передбачає розуміння розвитку як основного атрибуту діяльності. Розвиток розглядається науковцями як процес, що забезпечує стабільне функціонування підприємства і його виживання в ринкових умовах [6]. Раніше розвиток розглядали як процес, що має місце лише у тому випадку, якщо підприємство стабільно здійснювало діяльність, тобто як наслідок стабільного функціонування.

В економічній літературі представлено два основних підходи до розуміння терміну «інноваційний розвиток» [3]:

1) предметно-технологічний або орієнтований на науковий результат, при якому інноваційний розвиток розглядається як кінцевий результат наукової чи науково-технічної діяльності;

2) функціональний, при якому інноваційний розвиток пов'язується із функціями створення, впровадження, поширення нововведень, реалізації інноваційних проєктів.

Нині в більшості випадків як у дослідженнях вітчизняних, так і іноземних науковців термін «інноваційний розвиток» використовується, коли йдеться про відповідний тип розвитку на макрорівні і проводяться дослідження щодо механізму реалізації науково-технічного прогресу в процесі економічного розвитку країни, регіону, формування так званої економіки знань, пошуку нових джерел економічного зростання, побудови державної інноваційної моделі розвитку тощо.

При цьому під інноваційним типом розвитку є спосіб економічного зростання, заснований на постійних та систематичних нововведеннях, спрямованих на суттєве поліпшення усіх аспектів діяльності господарської

системи, на перегрупуванні сил, що має періодичних характер, обумовленому логікою НТП, цілями та завданнями розвитку системи, можливістю використання окремих ресурсних факторів у створенні інноваційних товарів та формуванні конкурентних переваг, а інноваційною вважають цю модель розвитку, яка безпосередньо ґрунтується на отриманні сучасних наукових результатів і їх технологічному впровадженні у виробництво, забезпечуючи приріст внутрішнього валового продукту головним чином за рахунок виробництва та реалізації наукоємної продукції і послуг. Як правило, термін «інноваційний розвиток» тривалий час використовується та на мікрорівні (тобто на рівні підприємств і компаній).

Наявні дефініції поняття «інноваційний розвиток підприємства», які представлені у наукових працях вчених є неоднорідними (табл. 1.2).

Аналіз наведених дефініцій дає інформацію, що: по-перше, ряд науковців пов'язують інноваційний розвиток з розгортанням інноваційного процесу; по-друге, окремі науковці наголошують на тісному взаємозв'язку між інноваційним розвитком і потенціалом підприємства (передусім інноваційним); по-третє, існують науковці, що дуже вузько визначають це поняття та фактично акцентують увагу лише на джерелі цього розвитку – інноваціях.

Інші, наполягаючи, що основою інноваційного розвитку підприємства являється інновації або управління ними ототожнюють даний розвиток з сукупністю відносин, які виникають в ході цілеспрямованого підвищення економічної ефективності і конкурентоспроможності, чи наполягають на тому, що воно спрямовано на підвищення вартості бізнесу, тобто на створення привабливості з точки зору доходності інвестиційного ризику; по-четверте, окремі науковці фактично ставить знак рівності між розвитком і діяльністю; по-п'яте, існує позиція науковців, що наголошують, інноваційний розвиток підприємства веде до якісних змін.

Отже, узагальнимо, що інноваційний розвиток підприємства варто визначати як процес закономірної зміни стану підприємства, що залежить від

Таблиця 1.2

Порівняння дефініцій поняття «інноваційний розвиток підприємства»

Автори	Інноваційний розвиток підприємства – це	Відмітні характеристики дефініції
Л. Антонюк [1]	діяльність підприємства, які спирається на постійний пошук нових методів і засобів задоволення споживацьких потреб і підвищення ефективності діяльності; розвиток, яка передбачає розширення меж інноваційної діяльності і впровадження інновацій у всі сфери діяльності підприємства	Нові методи та засоби задоволення потреб споживачів, підвищення його ефективності; впровадження інновацій в різні сфери діяльності
В. Геєць [9]	створення на фондовому ринку привабливості з позиції дохідності інвестиційного ризику, а саме підвищення вартості бізнесу шляхом управління інноваціями	Дохідність інвестиційного ризику; вартість
В. Гриньов [12]	не тільки основний інноваційний процес, але розвиток системи факторів і умов, не обхідних для його здійснення, тобто інноваційного потенціалу	Інноваційний процес; інноваційний потенціал
С. Євтушенко [17]	сукупність відносин, яка виникають у ході цілеспрямованого підвищення економічної ефективності і конкурентоспроможності організації на основі інновацій	Сукупність відносин; підвищення ефективності і конкурентоспроможності через інновації
С. Ілляшенко [23]	процес господарювання, який спирається на безупинному пошуку та використанні нових способів та сфер реалізації потенціалу підприємств в мінливих умовах зовнішнього середовища в рамках обраної місії і прийнятої мотивації діяльності та пов'язаний з модифікацією існуючих та формуванням нових ринків збуту	Процес господарювання; реалізація потенціалу; модифікація діяльності; ринки збуту
М. Канаєва [27]	складний і довготривалий процес інноваційних перетворень на підприємстві, який включає набір цілей, заходів, що плануються, систему мотивації і способи фінансування	Інноваційні перетворення; процес проведення наукових досліджень та розробок, створення новинок та освоєння їх у виробництві
В. Ковальчук [30]	розгортання інноваційного процесу впровадження нововведень (частіше за все технічного, технологічного характеру)	Процес упровадження нововведень
Ю. Могилів [44]	процес пошуку і створення нової продукції і процесів на основі використання сукупності усіх наявних засобів і можливостей підприємства, що веде до якісних змін (підвищення конкурентоспроможності, збільшення стійкості у мінливих зовнішніх умовах, формування нових ринків збуту)	Пошук і створення нової продукції та процесів; якісні зміни
П. Перерва [50]	шлях, що базується на поглибленні поєднання цілей підприємства, його підсистем, цілей кожної особистості, яка працює у колективі, вдосконаленні її діяльності, вдосконаленні бізнес-процесів для досягнення загальних стратегічних цілей	Поглиблення поєднання цілей підприємства і кожного його працівника; удосконалення діяльності і бізнес-процесів

інноваційного потенціалу даного підприємства і джерелом якого являється інновації, що створюють якісно нові можливості для подальшої діяльності підприємства на ринку шляхом уміння знаходити нові рішення, ідеї і у результаті винаходів.

1.2. Теоретичні аспекти забезпечення процесу інноваційного розвитку підприємства

У сучасній економічній літературі виділяють такі напрями розвитку організації: екстенсивний, інтенсивний, й інноваційний, який на сьогодні привертає особливу увагу [54].

Інноваційний тип розвитку – спосіб економічного зростання, що базується на постійних і систематичних нововведеннях, спрямованих на суттєве поліпшення усіх аспектів діяльності господарської системи, для створення інноваційних товарів і формування конкурентних переваг, на періодичному перегрупованні сил, обумовлений логікою НТП, цілями і завданнями розвитку системи, можливістю використання певних ресурсних факторів у створенні інноваційних товарів і формуванні конкурентних переваг [3, с. 58].

Вибір такого типу розвитку підприємства обумовлений об'єктивними причинами [3]:

- інноваційний товар здатний створити значні конкурентні переваги, які дозволять підвищити конкурентоспроможність і економічну стійкість підприємства;

- свою нішу на ринку можна зайняти випустивши якісно новий товар, який зможе виділитися на переповненому ринку товарів і послуг;

- загальною тенденцією до персоналізації потреб та споживчих характеристик товару;

- дрібні товаровиробники повинні дотримуватися інноваційної стратегії для забезпечення стійкості свого існування і протистояння корпораціям, що прагнуть монополізувати ринок.

Для практичної реалізація інноваційного шляху розвитку економіки необхідним являється формування певної моделі розвитку, котра передбачає використання нових організаційних форм у виробничій та підприємницькій сфері, які суттєво прискорить процеси передачі інноваційних розробок в різні галузі.

Інноваційна модель розвитку економіки – це теоретичне вираження інноваційних пріоритетів, напрямів, структур, систем мотивації, стратегій, механізмів тощо, які спрямовані на формування інноваційного типу розвитку національної економіки [3, с. 59].

Ефективна стратегія інноваційного розвитку підприємства спрямовується на усунення слабких сторін, що перешкоджають його успішній діяльності і заважають використовувати потенційні можливості. Слід зазначити, що базується вона на визначенні і використанні факторів, під впливом дії що підприємство може ефективно функціонувати шляхом сприяє створення конкурентних переваг. При цьому важливо врахувати умови постійних змін зовнішнього середовища. Тому стратегія інноваційного розвитку має бути орієнтована не скільки на максимально ефективне використання існуючих можливостей, скільки на виявлення і розвиток тих можливостей і характеристик, які визначатимуть успіх підприємства у майбутньому [6].

Для отримання гарних результатів у вигляді прибутку, підвищення ефективності діяльності, зростання конкурентоспроможності, підприємство, яке стало на інноваційний шлях розвитку, що повинне дотримуватися таких принципів [6]:

- збалансованість зовнішніх та внутрішніх можливостей розвитку і їх адаптація до потреб підприємства;
- самостійність в обміні ресурсами між елементами виробничо-збутової системи підприємства, і між підприємством і оточуючим його середовищем;
- оперативне коригування механізму керування відповідно до змін, які уже відбулися чи є прогнозованими.

В економічній літературі визначено, що інновації – це, з одного боку, процес досліджень, розробок і поширення нових видів продуктів, нових технологій, організаційних форм і маркетингових методів в агропромисловому комплексі, а з іншого боку, матеріалізований результат цього процесу, виражений у зміні всього господарського механізму агропромислового підприємства, переходу його у новий стан, що дозволяє підприємству підвищити ефективність своєї діяльності за допомогою підвищення конкурентоспроможності продукції [1].

Основні напрями забезпечення інноваційного розвитку підприємства в сучасній економіці (рис. 1.2):

Рис. 1.2. Напрями інноваційного розвитку організації [17]

Розглянемо більш детально представлені напрями [17].

1. Комплексна механізація та автоматизація виробництва – це широке впровадження взаємопов’язаних та взаємозалежних апаратів, машин, приладів, обладнання на всіх ділянках виробництва, операціях та видах робіт. Вона сприяє зростанню продуктивності праці, інтенсифікації виробництва, скороченню частки ручної праці у виробництві, полегшенню та зниженню трудомісткості продукції, поліпшенню умов праці.

Відповідно, механізація витісняє ручну працю і замінює його машинами в основних і допоміжних технологічних операціях. У процесі розвитку механізація пройшла кілька етапів: від механізації основних

технологічних процесів, відмінних найбільшою трудомісткістю, до механізації як основних, так і допоміжних технологічних процесів (комплексна механізація).

Автоматизація виробництва передбачає застосування технічних засобів з метою повної чи часткової заміни участі людини у процесах отримання, перетворення, передачі та використання енергії, матеріалів чи інформації. Автоматизація буває: частковою (охоплює окремі операції та процеси); комплексною (охоплює повний цикл робіт); повної (автоматизований процес реалізується без безпосередньої участі людини).

2. Хімізація виробництва – удосконалення виробничих процесів в результаті впровадження хімічних технологій, сировини, матеріалів, виробів з метою інтенсифікації, отримання нових видів продукції та підвищення якості. Що знижує витрати виробництва та підвищує ефективність діяльності підприємства на відповідному ринку.

3. Електрифікація виробництва – це широке впровадження електроенергії - джерела живлення виробничого силового апарату. На основі електрифікації здійснюють комплексну автоматизацію механізацію та виробництва, впроваджують прогресивну технологію. Електрохімічні та електрофізичні способи обробки дають можливість отримати продукцію складних геометричних форм. Лазери широко застосовують для різання та зварювання металів, термообробки.

4. Електронізація виробництва – це забезпечення усіх підрозділів організації вискоефективними засобами електроніки – від ПК до супутникової системи зв'язку ще й інформації. На базі ЕОМ та мікропроцесорів створюють технологічні комплекси, машини та обладнання, вимірювальні, регулюючі ще інформаційні системи, ведуть проектно-конструкторські роботи та наукові дослідження, здійснюють навчання, інформаційне обслуговування. Що підвищує продуктивність праці, скорочує час отримання інформації, дає змогу збільшити швидкість виробничого процесу.

5. Створення та впровадження нових матеріалів, які володіють якісно новими ефективними властивостями (жароміцних, надпровідність, корозійної та радіаційною стійкістю), сприя зростанню конкурентоспроможності виробленої продукції. Це, у свою чергу, позитивно відіб'ється на показниках доходності організації.

6. Освоєння нових технологій вирішує багато виробничих та соціальноекономічних проблем. У процесі виробництва принципово нові технології дозволяють збільшити розміри виробництва продукції, що випускається, не використовуючи додаткові чинники виробництва. Розвиток нових біотехнологій допомагає вирішити проблеми голоду у країнах, що розвиваються, боротьби зі шкідниками сільськогосподарських культур без завдання шкоди екології, забезпеченості сировиною всіх регіонів світової економіки, створення безвідходного виробництва.

Сучасні підприємства в умовах спаду виробництва у період економічних реформ зіткнулися зі серйозною проблемою в сфері інноваційного розвитку. Певні складнощі були викликані відмовою фінансування інновації з боку держави, що призвело до заморожування цього виду діяльності організації. Перехід підприємства на самофінансування, залучення вітчизняних ще й іноземних інвесторів спонукало до інноваційної діяльності підприємства. Крім того, керівники підприємств усвідомили, що стратегічне планування у галузі інновацій є основоположним елементом підвищення ефективності господарської діяльності підприємства в ринкових умовах господарювання. У зв'язку з цим частину внутрішніх інвестицій спрямовується на інноваційний розвиток підприємства.

Інновації створюються абсолютною більшістю підприємств і організацій світу. Однак незначну їх кількість можна назвати інноваційними. Головна відмінність інноваційних підприємств полягає в орієнтації на зміни, які стають нормою для їх діяльності. Інноваційне підприємство у своїй стратегії заздалегідь орієнтується на необхідність постійної роботи над новими товарами і послугами, тобто одночасно з виробництвом продукції

відбувається планомірна підготовка майбутніх новинок.

Вибір напрямків інноваційного розвитку є важливим етапом ухвалення управлінських рішень, що проявляється через вибір одного з альтернативних варіантів інноваційного розвитку на основі відповідності його критеріям оптимальності.

У процесі вибору напрямів інноваційного розвитку менеджери підприємства повинні оцінити наступні критерії оптимальності [4]:

- інноваційну ідею;
- наявну структуру, форму, в яку повинна втілитись інноваційна ідея;
- закономірності ієрархічної побудови причинно-наслідкових взаємозв'язків між підприємством та його підрозділами;
- наявну систему взаємодії між підрозділами підприємства та міжособистісні відносини персоналу;
- функціональну та суспільну ефективність поточного та інноваційного розвитку підприємства в якості системи;
- наявні конкретні плани дій (бізнес-план) з урахуванням конкретного простору діяльності, часу циклу та конкретних виконавців;
- необхідну технологію чи механізм впровадження ідеї, зразок узгодження дій, система контролю за їх виконанням;
- систему навчання персоналу, яка необхідна для ефективного впровадження інноваційної ідеї з урахуванням системи спільних дій;
- система необхідних обов'язків для персоналу, посадові інструкції, вимоги до рівня професійної придатності щодо застосування інноваційних технологій, технічних засобів а також періодичність і умови проведення професійного навчання і переатестації;
- наявну систему оцінювання професійних здібностей персоналу, їх сприйняття інновацій та здатності до їх впровадження;
- систему необхідних вимог до комунікативності та професійної культури працівника на робочому місці;

– наявну систему оцінювання реальних комунікативних особистісних якостей працівника;

– наявну систему оцінювання реальної психофізичної здатності працівника виконувати інноваційний тип роботи на своєму робочому місці.

Чітке визначення критеріїв оптимальності дає можливість: усвідомити кожній підсистемі свою приналежність до більшої системи, в яку вона входить, тобто до підприємства, суспільства; ефективно побудувати взаємовідносини в колективі, суспільстві, з довкіллям в процесі реалізації інноваційного розвитку; формувати колективну інноваційну творчість.

Отже, вибір напрямків інноваційного розвитку підприємства починається з постановлення цілей і завдань інноваційного розвитку у рамках обраної місії підприємств, аналізу внутрішніх і зовнішніх умов господарювання, пошуку ресурсів для інноваційної діяльності та ефективного їх розподілу, продовжується генеруванням альтернативних напрямів діяльності, їх оцінкою, ранжуванням за пріоритетністю впровадження і закінчується остаточним вибором.

У цьому процесі використовуються такі методи аналізу [11]:

1) SWOT-аналіз, який базується на визначенні та порівнянні ринкових можливостей і загроз із сильними і слабкими сторонами функціонування підприємства. Найбільш доцільний до реалізації є напрямок, де співпадають сильні сторони та ринкові можливості підприємства;

2) STP-аналіз, за допомогою якого визначають цільові сегменти ринку, на яких підприємство може у повній мірі реалізувати власні порівняльні переваги і нівелювати існуючі недоліки відносно конкурентів;

3) GAP-аналіз, який дає можливість на основі дослідження фактичних і потенційних потоків прибутку від реалізації різних видів продукції виділити прогалини ринку, які можна заповнити інноваційною продукцією;

4) стратегічна модель Портера, яка дозволяє підприємству виявити власні конкурентні переваги залежно від частки ринку, яку воно займає та рівня рентабельності окремих видів продукції та на підставі цього здійснити

вибір інноваційного напрямку розвитку;

5) матриця Бостонської консультативної групи, за допомогою якої, порівнюючи існуючі або прогнозовані частки охопленого ринку та темпи їх зростання, підприємство для кожного з видів власної продукції оцінює їх ефективність та визначають варіанти подальшого інноваційного розвитку;

б) матриця «Мак Кінсі-Дженерал Електрик», на основі якої через а підставі порівняння можливостей фактичних чи потенційних ринків та конкурентоспроможності конкретних видів діяльності виділяють окремі, де можна найбільш повно реалізувати інноваційних напрямків розвитку. На практиці при виборі напрямів інноваційного розвитку менеджерам потрібно застосовувати інтуїтивно-логічний аналіз на основі методу колективної експертної оцінки Дельфі.

Отже, головною метою напрямку інноваційного розвитку підприємства повинно бути забезпечення переходу в максимально короткий термін організації економіки на інноваційну модель розвитку, проведення в результаті цього структурних і функціональних змін у системі управління, які мають сприяти розширенню можливостей реалізовувати конкурентоспроможну продукцію, послуги, задовольняючи якісно зростаючі потреби економіки країни та особистого споживання населення.

1.3. Методичні підходи до оцінки сучасного стану організації інноваційної діяльності та процесу інноваційного розвитку на підприємстві

Ефективність інноваційної діяльності підприємств виявляється на мікроекономічному рівні (рівні окремих суб'єктів господарювання, що намагаються поліпшити результати свого господарювання та отримати вищий прибуток у довгостроковій перспективі) і на макроекономічному рівні (рівні держави, метою якої являється забезпечення динамічного розвитку суспільства) рівнях. Засвідчують ефективність реалізації інновацій не тільки

економічні результати. Інновації впливають і на умови праці, зменшують потребу в непоновлюваних ресурсах, створюють можливості виконання окремих робіт, які дотепер були поза межами людських або технічних можливостей, формують нові напрями науково-технічного розвитку тощо. Результати інновацій оцінюють за такими критеріями: актуальність, значущість, багатоаспектність [11].

Актуальність. Вона передбачає відповідність інноваційного проєкту цілям науково-технічного і соціально-економічного розвитку країни, регіону, підприємства. Цілі визначаються з огляду на встановлені суб'єктом управління науково-технічні, економічні, соціальні та екологічні пріоритети, які можуть відображати загальносвітові тенденції розвитку і визначати стратегію розвитку країни, регіону, окремого підприємства.

Значущість. Її визначають з позицій державного, регіонального, галузевого рівнів управління, а також з позицій суб'єкта підприємництва. **Багатоаспектність.** Цей критерій враховує вплив інновації на різні сторони діяльності суб'єкта господарювання та його оточення. Це передбачає оцінювання науково-технічного, ресурсного, соціального, екологічного ефектів (результатів).

Різноманітність проявів інноваційної діяльності зумовлює й різноманіття її ефектів, які потрібно оцінювати й ураховувати при обґрунтуванні інноваційних проєктів, а також при виборі оптимальних з низки альтернативних варіантів.

У загальному випадку виділяють такі основні види ефектів інноваційної діяльності [5]:

1. Економічний ефект. Проявляється у вигляді прямої економічної вигоди від впровадження результатів інноваційної діяльності: економії часу, отримання (зростання) прибутку, зменшення витрат тощо. Він підлягає кількісній оцінці. Економічний ефект інноваційної діяльності може спостерігатися в одного чи в кількох суб'єктів інноваційного процесу:

– розробника, який реалізує свої розробки (патенти, товарні марки,

корисні моделі, промислові зразки тощо);

- виробника (впровадження інновацій у виробництво чи реалізація інноваційної продукції);

- посередника (реалізація інноваційної продукції, застосування нових методів просування продукції тощо);

- споживача (наприклад, зменшення експлуатаційних витрат при використанні інноваційної продукції);

- суспільства в цілому (зростання ВВП, наповнення бюджету, підвищення рівня якості життя тощо).

У чітких економічних розрахунках використовують окремі показники економічної ефективності інноваційної діяльності, їх поділяють [44]:

- місцем одержання: локальні, регіональні, галузеві і загальнодержавні. Локальна ефективність оцінює результати інноваційної діяльності на рівні окремого підприємства, регіональна – суб'єктів господарювання регіону, галузева – окремої галузі. Загальнодержавна ефективність характеризує сукупну ефективність в усіх сферах виробництва та використання інновації в межах держави;

- метою визначення: абсолютні та порівняльні. Абсолютна ефективність показує загальний результат, отриманий підприємством від здійснення інноваційних заходів за певний проміжок часу. Порівняльна ефективність свідчить про результати альтернативних варіантів інноваційних заходів, на основі чого здійснюється вибір кращого;

- ступенем збільшення: одноразові й мультиплікаційні. Одноразова ефективність вказує на початковий результат, отриманий підприємством од здійснення інноваційної діяльності. Мультиплікаційна ефективність характеризує результат інноваційної діяльності, що поширюється на інші галузі, внаслідок чого має місце мультиплікація ефекту, тобто процес його помноження. Так, вважається, що найбільший мультиплікаційний ефект мають новації у машинобудівних галузях та будівництві, оскільки вони працюють у тісному зв'язку з багатьма іншими галузями;

– часом урахування результатів та витрат: за розрахунковий період та за рік. Ефективність протягом розрахункового періоду – це результат, отриманий протягом терміну використання інновації. Як правило, він може бути визначений лише приблизно, оскільки на його величину впливають зміни ринкової ситуації, що можуть бути прогнозовані лише з певною імовірністю. Тому частіше використовують величину ефекту, отриманого протягом року. Річна ефективність – ефективність, отримана протягом умовного року (як правило, усереднена).

2. Науково-технічний ефект. Полягає у прирості практичноорієнтованих (прикладних) науково-технічних знань і умінь. Кількісна оцінка даного виду ефекту достатньо ускладнена, хоча формалізовані і захищені практично-орієнтовані знання підлягають вартісній оцінці (патенти, ноу-хау тощо), в основному ж його можна оцінити лише опосередковано. Науково-технічний ефект оцінюється показниками:

- підвищення науково-технічного рівня виробництва;
- збільшення питомої ваги нових прогресивних технологічних процесів і інформаційних технологій;
- кількістю зареєстрованих охоронних документів (авторських посвідчень);
- підвищенням рівня автоматизації, механізації й роботизації виробництва;
- підвищенням конкурентоспроможності підприємства і його продукції;
- зростанням іміджу товаровиробника тощо.

У більшості випадків науково-технічний ефект проявляється разом з економічним, соціальним та ін. ефектами інноваційної діяльності і його важко виокремити.

3. Науковий (пізнавальний) ефект. Проявляється у вигляді прирощення наукових, науково-технічних та інших знань щодо закономірностей розвитку природи і суспільства. Кількісно оцінити даний ефект досить важко, в

основному про нього можна судити з темпів розвитку певних галузей науки, виникнення нових галузей чи нових напрямків у традиційних галузях. Його також можна оцінити через показники зростання кількості наукових публікацій та посилань на публікації в наукових працях вітчизняних чи іноземних науковців, використання нових знань у практичній діяльності підприємств і установ тощо (для прикладних галузей науки).

4. Соціальний ефект. Полягає у створенні більш сприятливих умов для життєдіяльності особи, групи людей, суспільства в цілому. Його можна оцінити кількісно (хоча і не завжди вартісно), наприклад, через показники якості життя населення (у масштабах країни чи регіону).

На рівні інноваційного підприємства чи установи його оцінюють такими показниками [13]:

- покращення умов праці працівників;
- приріст доходів персоналу;
- зміни в структурі персоналу з погляду рівня кваліфікації, співвідношення чоловіків і жінок тощо;
- покращення стану здоров'я персоналу;
- збільшення тривалості вільного часу при зменшенні тривалості робочого часу без зменшення чи зі збільшенням рівня оплати праці тощо.

5. Екологічний ефект. Полягає в зменшенні екодеструктивного впливу на довкілля та поліпшенні якості навколишнього середовища. Підлягає вартісній оцінці, методи оцінки достатньо відомі і перевірені практикою. Виділяють і інші види ефектів інноваційної діяльності (ресурсний, правовий, ринковий або маркетинговий, податковий тощо), проте вони є окремими випадками розглянутих вище або ж їх різновидами.

Результативність інноваційного процесу показує, як було досягнуто мети за рахунок впровадження інноваційних дій на окремому підприємстві, тобто кількісний рівень впровадженої інновації, і ефективність дасть можливість охарактеризувати якісний ступінь задоволення у процесі

впровадження інноваційних заходів на кожному підприємстві відповідно до розрахованих показників інноваційної діяльності на підприємств.

Відповідно, вітчизняний науковець Л.Я. Малюта запропонувала свою модель комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємств, за допомогою якої можна визначити інтегральний показник рівня інноваційного розвитку. Науковцем, під інтегральним показником рівня інноваційного розвитку підприємства розуміється результат оцінювання техніко-економічних показників діяльності підприємств, який ґрунтується на визначенні узагальнюючих значень шляхом застосування системи часткових показників і методу експертного опитування [12].

Згідно даної моделі комплексної оцінки ефективності конкретної інноваційної діяльності підприємства інтегральний показник складається зі трьох основних показників [12]:

– ресурсної складової (Урес), що оцінюється на основі показників, що характеризують інноваційний потенціал підприємства: при цьому визначаються показники використання інвестиційних (фінансових) ресурсів, інтелектуального, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного потенціалу і ресурсу новацій;

– технологічної складової (Утех), що характеризується показниками технологічного оновлення протягом інноваційної діяльності підприємства: визначаються показники ефективності використання ОЗ і технологій, продуктивності праці і продуктивності інформації;

– ринкової складової (Уринк), що характеризується результативністю основних показників від інноваційної діяльності підприємств: визначаються показники ринкової віддачі активів, частки фірми на ринку інновацій, рентабельності реалізації інноваційної продукції, передпродажної підготовки, доведення продукту до споживача, ефективності рекламної діяльності, ритмічності збуту нової продукції.

Узагальнення результатів оцінки нововведень на підприємстві за вище визначеними показниками пропонується розраховувати за формулою [12]:

$$y = \frac{X_1 \cdot A_1 + X_2 \cdot A_2 + \dots + X_i \cdot A_i}{100}, \quad (1.1)$$

де $X_1, \dots, X_i$ – коефіцієнти, що характеризують певний узагальнюючий показник; $A_1, \dots, A_i$ – питома вага коефіцієнта у загальному комплексі оцінок, %.

Запровадження цього методу на основі інтегрального показника в оцінці інноваційного розвитку підприємства Малюта Л. рахує тим «інструментом, який має явно виражену сигнальну функцію. З його допомогою можна здійснювати моніторинг підприємств за рівнем інноваційного потенціалу, здійснити порівняльний аналіз рівня інноваційного розвитку підприємств і формувати їх рейтинг за інтегральним показником рівня інноваційного розвитку». Отже, цей метод оцінки інноваційного розвитку підприємства, що ґрунтується на інтегральному оцінюванні інноваційного процесу підприємства, передбачає визначення досягнень певного функціонального рівня підприємства при здійсненні інноваційної діяльності у загальній системі розвитку економіки держави та характеризує переважно статистичний зміст зщодо методичного підходу до оцінки розвитку інноваційного потенціалу окремих галузей промисловості країни на основі оцінки інноваційного потенціалу окремо взятих підприємств.

У дослідженні О.І. Маслак і Л.А. Перерви також визначено певну систему показників оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства, до яких віднесено [50]:

– індикатори виробничої ефективності науково-технічних заходів: темп приросту ефективності виробництва певних видів продукції (робіт) від використання науково-технічних заходів; при цьому відносна економія собівартості продукції у результаті запровадження науково-технічних заходів;

– показники відповідної фінансової ефективності науково-технічних

заходів: приріст прибутку у результаті реалізації науково-технічних заходів; приріст доданої вартості, з врахуванням амортизації, в результаті реалізації науковотехнічних заходів, в тому числі за рахунок інтенсивних та екстенсивних факторів; приріст доходу при реалізації науково-технічних заходів;

– показники інвестиційної ефективності науково-технічних заходів: дані показники характеризують кількість впроваджених науково-технічних способів, зростання питомої ваги прогресивних технологічних процесів і нових інформаційних технологій, підвищення показника автоматизації та організаційного рівня виробництва та праці, кількість патентів чи авторських свідоцтв, індекс цитування, підвищення конкурентоспроможності підприємства, товарів на ринку.

До практичного використання можливо запропонувати наступні методи оцінки ефективності інновацій на підприємстві [53].

1. Розрахунок зростання величини доходу у порівнянні з аналогом, що розглядає не тільки розрахунок загального обсягу доходу (корисного результату), який отримується за весь період корисного використання нововведень. При цьому застосовується та теорія порівняльної оцінки ефективності, та теорія абсолютної ефективності (розраховуються оціночні показники ефективності обраного варіанту інновації).

2. Застосування комплексної системи оціночних показників, що враховують інтереси учасників інноваційного проекту:

- державні інтереси (вплив на бюджетні відрахування);
- інтереси розробників інноваційного проекту;
- інтереси виробників інноваційної продукції (послуг);
- інтереси споживачів інноваційної продукції (послуг). Цей підхід дозволяє оцінити інноваційний проєкт не лише з окремої позиції зацікавленості інвестора, що відбувається при застосуванні методів оцінки ефективності інвестицій, а усіх залучених до інноваційного проекту учасників.

3. Розрахунок інтегрального ефекту від створення, виробництва і експлуатації нововведень. Даний метод дозволяє надати не тільки узагальненої оцінки ефективності нововведення, проте і визначити питому вагу окремих з учасників інвестиційної діяльності у процесі інноваційних дій на підприємстві.

4. Застосування методів компаундінгу і ануїтету у поєднанні з методами дисконтування. У цьому випадку з'являється можливість розрахувати економічний ефект по кожному року вартості використання нововведення і у більшій мірі узгодити показники ефективності з відповідним господарським процесом на підприємстві. Даний метод дисконтування при оцінці ефективності інновацій на підприємстві не дасть змоги проєктувати майбутні показники з врахуванням їх ефективності на перспективу.

5. Використання таких норм доходу на капітал: – приведення одноразових витрат у відповідність до розрахункового року (норма прибутку, яку гарантує банк власнику вкладених грошових коштів, вкладених в депозитний розрахунок); – норма доходу на капітал, яка досягається для узгодження інтересів інвесторів та виробників при отриманні доходу від реалізації інноваційної продукції (послуг).

Так, в роботі П.Г. Перерви [50] пропонується використовувати показник порівняльної ефективності як різниці між доходами та витратами, проте науковець виділяє лише комерційну та бюджетну ефективність. І, хоча комерційна ефективність повинна враховувати наслідки для всіх учасників інноваційних процесів, розрахунок за даними позиціями не диференціюється.

У праці С.В. Євтушенко [17] наводиться ряд показників ефективності інноваційної діяльності, а оцінка ефективності інноваційної діяльності виконується шляхом співставлення даних показників за варіантами. Не зважаючи на змістовність показників та їх економічну обґрунтованість, даний підхід є обмеженим, оскільки вимагає тотожності порівнюваних об'єктів за характеристиками, які входять до складу показників, що є

неможливим у випадку принципової новизни продукту.

У дослідженні О.В. Фурсіної [69] ефективність визначається з позиції приросту прибутку. Приріст прибутку формується за рахунок скорочення питомих витрат на матеріали, зростання продуктивності праці та обсягів виготовленої продукції. Причому для визначення додаткового прибутку від зростання продуктивності виготовлення продукції пропонується використовувати функцію попиту та пропозиції [26]. Проте з позиції варіативного розподілу результатів, даний підхід є недоцільним, оскільки чітке прогнозування попиту та пропозиції на етапі створення інновації є неможливим.

Науковцями О. Марченко, Н.М. Левченко [41, 38] запропоновано розраховувати інтегральний економічний ефект інноваційної діяльності. Так, даний показник являє собою різницю між інтегральним доходом від реалізації інновації за рік та загальною сумою інвестицій на реалізацію інновацій, скоректовану на коефіцієнт ануїтету, який показує розмір постійних щорічних платежів та визначається табличним способом [38]. Запропонований метод має на меті визначити загальний економічний ефект від реалізації інновації за весь період її реалізації підприємствами, які її впроваджують. Проте, існує ряд недоліків:

- по-перше, враховуються лише інвестиції, спрямовані на реалізацію інновації, без урахування витрат на її розробку та освоєння;
- по-друге, коефіцієнт ануїтету обмежує розрахунок умовою незмінності щорічних платежів, але відповідно до життєвого циклу інновації витрати розподіляються нерівномірно. Інтегральний показник ефективності інноваційної діяльності у роботі І. Міщенка [43] представляє собою коефіцієнт фактичної результативності. Даний підхід частково відповідає нашому баченню ефективності інноваційної діяльності. Проте при розрахунку даного показника враховуються витрати лише на НДДКР, тим самим визначаючи ефективність тільки цієї стадії. Уточнюючи даний показник, науковець пропонує здійснювати оцінку ефективності інноваційної

діяльності з трьох позицій: оцінки економічної ефективності стосовно підприємства, оцінки ефективності управління інноваційною діяльністю; урахування фактору часу. При цьому в роботі не наводиться економічного обґрунтування кожного з напрямів. Запропонований підхід містить принциповий суперечливий момент.

Автором доведено, що основою управління діяльністю підприємства є чітка оцінка різних аспектів його діяльності. З цієї позиції визначати оцінку ефективності управління інноваційною діяльністю як складову оцінки її ефективності на наш погляд некоректно. Динамічний підхід заснований на понятті «грошовий потік», що дозволяє врахувати вплив фактору часу, оскільки розрахунок ведеться за тривалий період [43]. Цей підхід є більш розповсюдженим і використовуваним, він застосовується практично до будь-яких інноваційних заходів.

У роботі Г.М. Возняка [7] дані показники модифікуються з позиції умов фінансування, а саме – власних та запозичених коштів. Головним дискусійним моментом цього підходу є те, що в якості запозичених коштів приймається банківський кредит, а визначальним при дисконтуванні є ставка відсотків за кредитом.

У дослідженні П.В. Федорович [66] використовується метод розрахунку народногосподарського ефекту, розроблений за часів директивної економіки. В якості ставки дисконту приймається нормативний коефіцієнт зі сталим значенням, проте його обґрунтування та порядок визначення не наводяться.

Слід зазначити, що методи, які пропонуються в роботах Г.М. Возняка та П.В. Федорович [7, 66] призначені для визначення ефективності тільки технічних інновацій.

Цікаво є наукова праця Ю.В. Сотнікової [55], в якій запропоновано методи з позиції сполучення статичних та динамічних оцінок. Незважаючи на їх комплексність та глибину досліджень, слід зазначити ряд суперечливих моментів.

У праці Ю.В. Сотнікової [55] метод корегування чистого приведеного доходу базується на визначенні пріоритетності одного з альтернативних проєктів шляхом визначення абсолютної ефективності та ефективності з урахуванням чинника (часу). Проте фактично він лише синтезує абсолютну та відносну ефективності, а термін окупності при цьому визначається лише з позиції повернення кредиту. Крім того пропонується визначати інтегральний економічний ефект за умов тривалого інвестування на основі принципів визначення порівняльної ефективності. Проте усі складові визначаються за кожним роком життєвого циклу, в тому числі й економія поточних витрат, хоча економічна доцільність даного показника після реалізації інновації може зникнути; інтегральний показник передбачає амортизацію на реновацію, що обумовлюється інвестиціями, тобто дана методика доцільна тільки для технічних інновацій, що носять поліпшуючий характер.

Цікавою є позиція М.В. Канаєва [27], згідно якої оцінка ефективності інноваційної діяльності визначається з позиції «втраченої вигоди». З цією метою науковець пропонує модифікацію чистого приведеного доходу, яка є економічно обґрунтованою. Проте до його складу відносяться такі показники, як період завершення продажу інноваційного товару за «підвищеною ціною» та приріст прибутку від продажу інноваційного товару, ймовірність чіткого прогнозування яких на етапі прийняття рішення щодо здійснення інноваційної діяльності дуже низька.

Ще один підхід до вирішення проблеми оцінки ефективності інноваційної діяльності на етапі прийняття рішення щодо розробки та впровадження інновації викладений в праці Л.Л. Гриценко [13]. Науковці пропонують використовувати показник приведеного оцінюваного ефекту. Він є аналогом чистої поточної вартості з відмінністю в тому, що його складові можна визначити на основі попереднього аналізу. Перевагами даного підходу є синтез не лише економічних, а й соціальних та екологічних показників. Головними недоліками є наявність в складі таких показників, як виручка від реалізації на внутрішньому та зовнішньому ринках в реальних

цінах та виручка від продажу майна та інтелектуальної власності, що створюється учасниками проєкту, оскільки, по-перше, на етапі розрахунку цього показника ціна на інноваційний продукт ще не сформована, а науковці пропонують визначати цей показник до затвердження техніко-економічного обґрунтування проєкту; по-друге, зазначені складові суперечать між собою, оскільки дохід від реалізації інновації на внутрішньому ринку може відобразитися доходом від продажу прав інтелектуальної власності. Окремо слід виділити ряд праць вітчизняних [17, 22, 25] та закордонних [75] вчених, які пропонують методи оцінки ефективності інноваційної діяльності на основі урахування чинника ризику шляхом корегування норми дисконту.

Так, у роботі Ю.В. Сотнікової [55] ставка дисконту визначається як сума вартості капіталу та річного темпу інфляції у відносних одиницях, а прибуток при цьому корегується на вірогідність його отримання. Доцільною є пропозиції корегування NPV на коефіцієнти, що враховують зміну тривалості роботи підприємства без зміни технології та коефіцієнт співставлення прибутків проєктів, що порівнюються. Проте в роботі не наводиться повного обґрунтування доцільності використання даних коефіцієнтів.

У праці А.В. Сумець [62] корегування ставки дисконту пропонується здійснювати на основі відсоткової ставки за депозитом, до якого надходить прибуток від реалізації інновації або індексу купівельної спроможності грошей, тобто інфляції.

Таким чином, не зважаючи на широкий спектр методичних підходів до оцінки ефективності інноваційної діяльності, можна зробити висновок, що вони мають ряд дискусійних моментів:

- більшість методів спрямовані на оцінку технічних інновацій;
- оцінка ефективності інновацій здійснюється за умов наявності аналогічних продуктів;
- розрахунок ефективності базується на ймовірнісних оцінках та прогнозних результатах, які не виключають певний ступінь похибки.

У результаті аналізу сучасних методик оцінки ефективності інноваційної діяльності визначено таку їх принципову особливість як тотожність методичних засад оцінці ефективності інноваційної діяльності з інвестиційною.

Проведене дослідження методичних підходів до оцінки ефективності інноваційної діяльності дозволило здійснити їх систематизацію за двома основними напрямками: традиційні та альтернативні, в межах яких диференційовано змістові групи (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Систематизація методів оцінки ефективності інноваційної діяльності [52]

Тому для оцінки ефективності інноваційної діяльності доцільно синтезувати окремі показники з різних методик. Даний перелік доцільно доповнити такими показниками, як чистий дисконтований дохід, індекс доходності та дисконтований термін окупності, які входять до складу державної та загальноприйнятої міжнародної методик оцінки ефективності інноваційної діяльності.

Висновки до розділу 1

Сутність інновацій полягає в використанні творчої інтелектуальної діяльності людини спрямованої на підвищення ефективності діяльності в різних сферах. На наш погляд, інновація – це оригінальне рішення, яке володіє новизною, базується на науково-технічних досягненнях, впровадження якого призводить до змін у всіх сферах діяльності підприємства за допомогою створення, освоєння і використання нового продукту, послуги чи технології для досягнення максимально можливого економічного, соціального, екологічного чи іншого ефекту.

При вимірюванні ступеню інноваційного розвитку менеджером підприємства слід визначити очікуваний ефект від впровадження і реалізації напрямку інноваційного розвитку. Під очікуваним ефектом від впровадження та реалізації напрямку інноваційного розвитку оцінюють виражений у вартісній формі ефект, що досягається завдяки впровадженню і реалізації конкретного напрямку інноваційного розвитку.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «ІНДАР» ТА СТАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Загальна характеристика ринку, на якому працює ПрАТ «Індар»

Цукровий діабет (ЦД) визнано неінфекційною епідемією XXI століття, який посідає третє місце у світі за поширенням після онкологічних і серцево-судинних захворювань [58].

Кількість хворих і поширеність ЦД у світі стрімко зростає щороку. Згідно з даними Міжнародної федерації діабету (IDF, 2021), прогнозують, що кількість таких пацієнтів становитиме 700 мільйонів до 2045 року, з них майже 90% – хворі на ЦД 2 типу [58].

За даними Центру медичної статистики МОЗ України та Української федерації діабету, офіційно зареєстровано 2 млн 325 тис. осіб із ЦД (станом на 2021 рік, без врахування статистики АР Крим і окупованих територій Донецької та Луганської областей), серед них понад 200 тис. – інсулінозалежні [58].

Згідно з інформацією Українського науково-практичного центру ендокринної хірургії МОЗ України, серед пацієнтів – 9500 дітей. Насправді кількість таких хворих в Україні у 2-3 рази більша, ніж представлена офіційною статистикою, у зв'язку з великою кількістю недіагностованих випадків. Фахівці довели (на момент встановлення діагнозу ЦД 2 типу), що поширеність ускладнень, які призводять до зниження якості життя, ранньої інвалідизації та передчасної смерті у країні, є доволі високою: в 50% пацієнтів уже виявили захворювання периферичних і коронарних артерій, у 20% – ретинопатію. Основна причина смерті в 52% пацієнтів із ЦД в Україні – серцево-судинні захворювання. Крім цього, ЦД є провідною причиною втрати зору, розвитку термінальних стадій ниркової недостатності, нетравматичних ампутацій.

Поширеність ЦД і негативні статистичні дані з розвитку важких діабетичних ангіопатій роблять це захворювання національною проблемою у сфері охорони здоров'я, адже лікування ЦД і його ускладнень – важке фінансове навантаження на економіку держави, оскільки витрати з державного бюджету становлять майже 104 млрд грн (2,5% ВВП) щорічно [58].

Відповідно до фармацевтичної класифікації більшість лікарських засобів (ЛЗ) є монопрепаратами – 84,2%, водночас частка комбінованих становить 12,9%; 2,9% всього асортименту посідають БАДи і рослинні збори. Серед монопрепаратів великою за кількістю торгових найменувань є група препаратів похідних сульфонілсечовини (A10BB), що включають препарати другої (глібенкламід, гліквідон, гліклазид) та третьої (глімепірид) генерації та група бігуанідів (метформін) (A10BA). Відсоткові частки цієї групи ЛЗ становлять по 33,9% від усіх зареєстрованих ЛЗ, що призначені для лікування ЦД 2 типу. На третьому місці – група інгібіторів дипептидилпептидази-4 (DPP-4) – 6,2%, до складу якої належать міжнародні непатентовані назви (МНН) ЛЗ: ситагліптин, вільдагліптин, саксагліптин, гемігліптин.

У великій кількості випадків, зокрема у хворих із прогресуючим ЦД 2 типу, монотерапія не забезпечує необхідний рівень контролю, тому доречно використовувати комбіновані гіпоглікемізуючі ЛЗ, які нині становлять 12,8% фармацевтичного ринку України (рис. 2.1).

Серед групи A10BD «Комбінація пероральних гіпоглікемізуючих препаратів» найчастішим є поєднання бігуанідів (метформін), які використовуєть як препарати першої лінії для лікування ЦД типу 2, із похідними сульфонілсечовини (гліпізид, гліклазид, глібенкламід, глімепірид) та/або інгібіторів дипептидилпептидази-4 (DPP-4) (ситагліптин, вільдагліптин, саксагліптин), та/або інших гіпоглікемічних препаратів, за винятком інсулінів (дапагліфлозин).

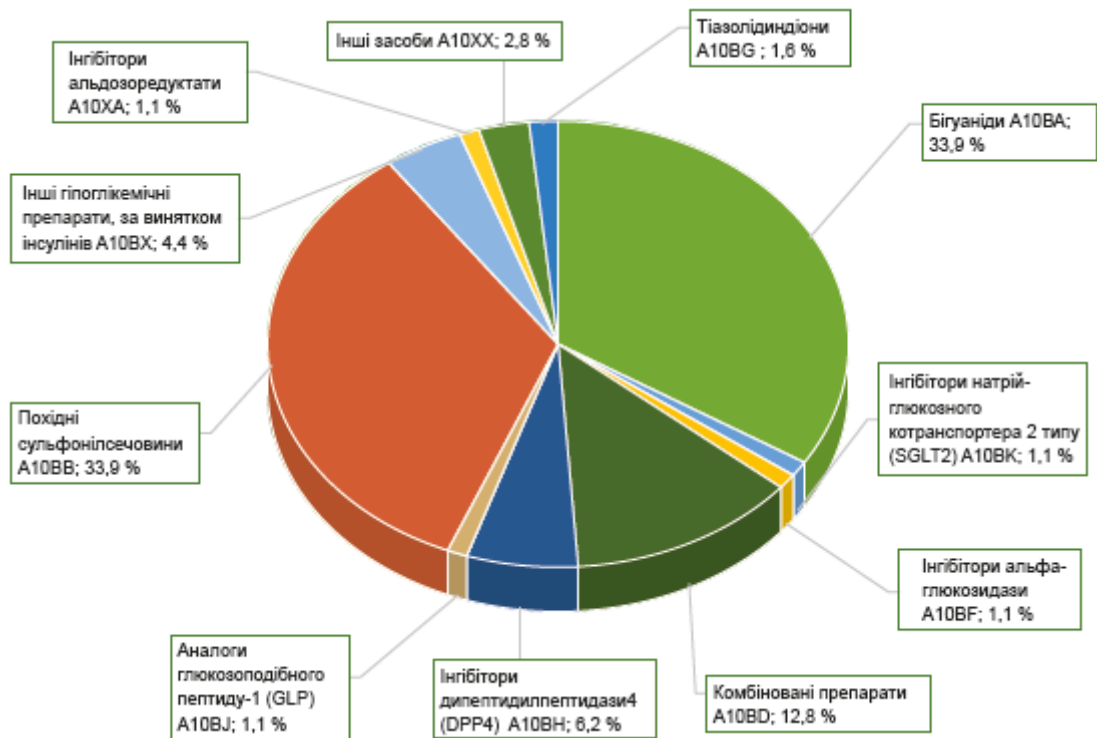

Рис. 2.1. Структура сегмента ЛЗ, що застосовують для лікування ЦД 2 типу [2, 14]

Відзначимо, що більшість ЛЗ для лікування ЦД 2 типу виробляють у вигляді твердих лікарських форм, таблеток – 96,1 %. ЛЗ для парентерального застосування, що належать до категорії A10BJ «Аналоги глюкозоподібного пептиду-1 (GLP)», та які мають великий потенціал, оскільки здатні стимулювати секрецію інсуліну, одночасно пригнічуючи секрецію глюкагону у відповідь на вживання їжі, становлять 1,1% досліджуваного асортименту ЛЗ. До цієї категорії належать препарати, що містять ліраглутид 6 мг/мл – ВІКТОЗА та САКСЕНДА у формі розчину для ін'єкцій у шприц-ручці (Novo Nordisk, Данія). Аналоги глюкозоподібного пептиду-1 – один із найсильніших стимуляторів секреції інсуліну – продукт транскрипції гена глюкагону [2].

На рисунку 2.2. представлено порівняльну сегментацію препаратів інсуліну (ПІ) за визначений період за виробником.

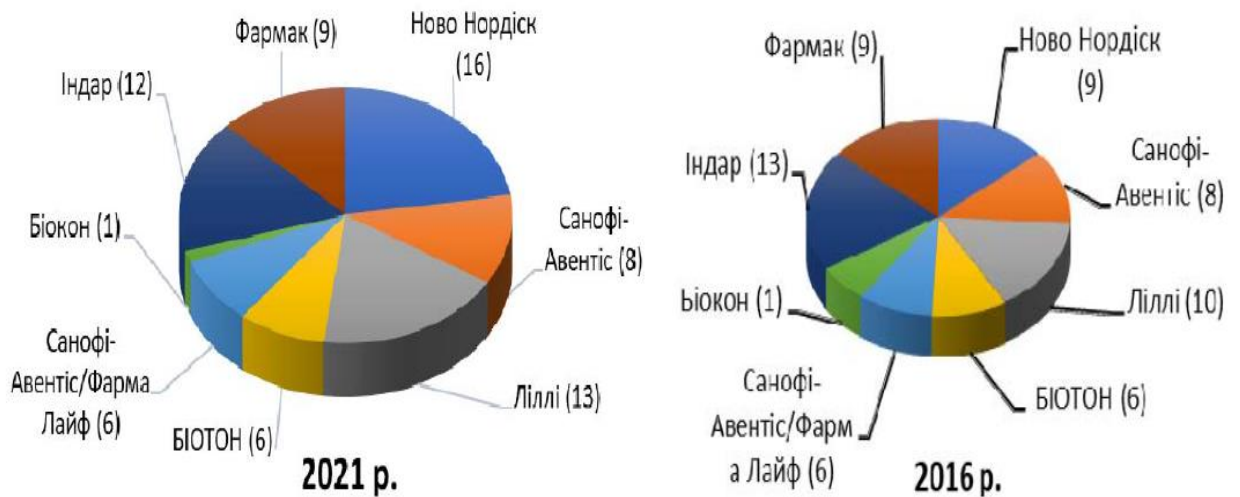

Рис. 2.2. Сегментація препаратів інсуліну за виробником в 2016 та 2021 рр.

[2, 58]

Так, у 2016 р. 33,8% асортименту препаратів інсуліну забезпечували вітчизняні фармацевтичні підприємства ПрАТ «Індар» і АТ «Фармак», це склало 22 найменування. Окрім того, препарату інсуліну випускало спільне підприємство «Санofi-Авентіс Дойчланд ГмБХ» (Німеччина) / ТОВ «Фарма Лайф» (Україна) і інше підприємство, яке ми віднесли до спільних, оскільки ПАТ «Київмедпрепарат» здійснювало пакування флаконів у пачку та ПАТ «Галичфарм» – це пакування картриджів в пачку, використовуючи розчин для ін'єкцій (100 МО / мл по 5мл у флаконах, по 5флаконів у пачці) паювання із in bulk ТОВ «Завод Медсинтез» (Російська Федерація).

Пропозиції цих підприємств склали незначний відсоток 15,4% від загального обсягу найменувань. Іноземні компанії «Ново Нордіск» (Данія), «Санofi-Авентіс Дойчланд ГмБХ» (Німеччина), «Лілли Франс» (Франція) та «БІОТОН С.А» (Польща), які є світовими лідерами у виробництві інсулінів, постачали до України майже половину асортименту препаратів інсуліну (50,8%), що склало 33 найменування ЛЗ [58].

У 2021 році іноземні компанії постачають 43 найменування препаратів інсуліну, які підлягають реімбурсації, що склало 60,6%. При цьому компанія А/Т Ново-Нордіск з 2016 року збільшила майже у два рази кількість пропозицій за рахунок окремих нових препаратів. Спільне підприємство

«Санофі-Авентіс Дойчланд ГмбХ» / ТОВ «Фарма Лайф» стабільно пропонує шість найменувань, а підприємство «Біокон Лімітед» (Індія) / ПАТ «Фармак» (Україна) запропонувало одне найменування ПІ. Вітчизняні виробники майже зберегли свої пропозиції 21 найменування, що складає 29,6% обсягу асортименту.

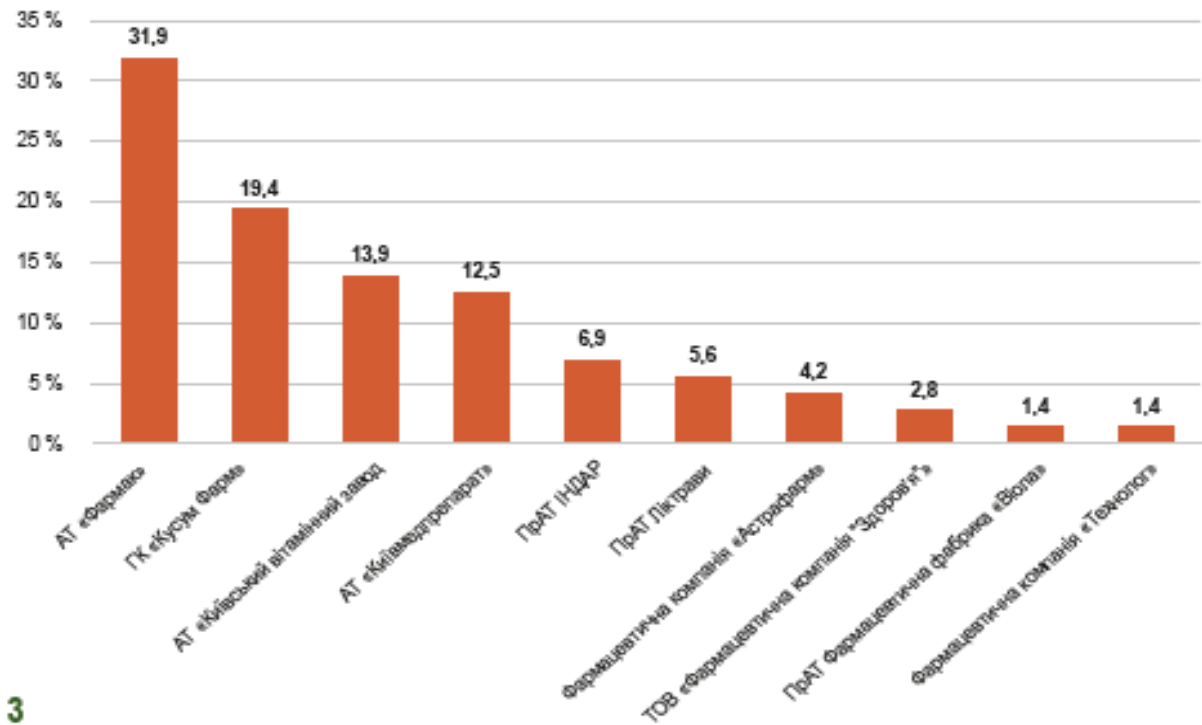
Необхідно вказати, що продукція вітчизняних компаній ПрАТ «Індар» та інших постачається у інші країни світу [49], і ПАТ «Фармак», окрім того, ще і вивів на міжнародний ринок біосиміляр інсуліну гларгін – Айлар у 2017 році [47].

Біосиміляри все більше виходять на фармацевтичні ринки після закінчення терміну дії виданих патентів на оригінальні ЛЗ. На сьогодні в список препаратів інсулінів, які підлягають відшкодуванню, включено препарати іноземної компанії А/ТНово Нордіск у вигляді шприц-ручок: Актрапід Флекспен, Протафан НМФлекспен, Мікстард 30НМ Флекспен та два принципово нових препарати даної компанії: Райзодег Флекстач. Сегментація препаратів інсуліну за виробником в 2016 та 2021 рр. ну подовженої та ультракороткої дії) та Ксалтофай (комбінація аналогу інсуліну подовженої дії та аналогу глюкагоноподобного пептиду-1 – ліраглутиду), що були відсутні на початку впровадження реімбурсації.

Фармацевтичний ринок лікувальних засобів для лікування ЦД 2 типу в Україні є імпортозалежним, оскільки частка ЛЗ іноземного виробництва – 59,3% всього асортименту, водночас лікувальних засобів вітчизняних виробників становлять тільки 40,7% асортименту [58].

Асортимент лікувальних засобів, що досліджували, на українському ринку представлений препаратами 24 країн світу, з-поміж них лідерами є Індія (14,3%), ФРН (10,5%), Франція (7,6%), Польща (6,6%), Словенія (5,7%). Інші країни представлені здебільшого 2–3 позиціями на нашому ринку. В Україні препарати для лікування ЦД 2 типу, що належать до групи А10В та А10Х, випускають 10 фармацевтичних підприємств різної форми власності. За обсягом виробництва провідні позиції посідають ПАТ «Фармак» – 31,9%,

Група компаній «Кусум Фарм» – 19,4%, ПАТ «Київський вітамінний завод» – 13,9 %, корпорація «Артеріум» (ПАТ «Київмедпрепарат») – 12,5%. Продукція інших вітчизняні фармацевтичних виробників – це 22,3% ринку (рис. 2.3).

3

Рис. 2.3. Рейтингова шкала вітчизняних виробників за кількістю зареєстрованих ЛЗ для лікування ЦД 2 типу на фармацевтичному ринку України, % [80]

Препарати на основі лікарських рослин виготовляють тільки ПрАТ «Ліктрави» та ПрАТ Фармацевтична фабрика «Віола» у формі зборів і лікарської сировини.

Маркетингове дослідження показало стабільність асортиментного забезпечення ПІ за програмою реімбурсації в Україні. Порівняльний аналіз за період 2016-2021 рр. показав позитивну динаміку – розширення асортименту на 9,2% кількості ПІ, за рахунок збільшення іноземних пропозицій. На сьогодні на український фармацевтичний ринок ПІ постачають вітчизняні виробники, іноземні компанії та спільні підприємства, що складає 71 найменування.

2.2. Аналіз фінансово-економічної діяльності ПрАТ «Індар»

ПрАТ «Індар» – підприємство з технологічним циклом виробництва генно-інженерних інсулінів – від субстанції до лікарських форм. Понад 20 років проведеного досвіду досліджень і виробництва лікарських засобів. Виробництво здійснюється за власною розробленою технологією всього спектру рекомбінантних препаратів інсуліну людини. Якості продукції довіряють пацієнти та партнери в Україні, Бразилії, Сирійській Арабській Республіці, СНД, Республіці Ємен і інших країнах.

Стратегія розвитку компанії передбачає збільшення продуктового портфелю новими лікарськими засобами та виробами медичного призначення для всебічного забезпечення потреб хворих, які живуть з цукровим діабетом, ВІЛ/СНІДом та туберкульозом.

Для оцінки фінансово-економічного стану підприємства необхідно визначити динаміку показників фінансово-господарської діяльності (табл. 2.1).

За даними таблиці 2.1 зрозуміло, що чистий дохід підприємства в 2019 р. зріс на 94958 тис. грн., що відповідно у відсотках становить 37,5%, а в 2020 р. він значно знизився – на 119008 тис. грн., або на 34,2%. Це є негативним для ПрАТ«Індар», оскільки впливає на загальний фінансовий стан і розвиток компанії. На зниження доходу вплинуло зниження обсягів продажу за рахунок втрати ринку. Собівартість продукції у 2019 р. зросла на 41 250 тис. грн., що відповіло становить 30,1%, а у 2020 році вона знизилась – на 45179 тис. грн., або на 25,3%. Це являється позитивним для компанії, поскільки зменшення витрат веде до збільшення прибутку.

Фінансовий результат від операційної діяльності до оподаткування ПрАТ«Індар» 2018 р. зріс на 20 604 тис. грн., на у 2020 р. він зменшився на 35 335 тис. грн., тобто на 92,7%. Причиною цього стало зростання витрат і зменшення кількості реалізованої продукції.

Чистий прибуток ПрАТ«Індар» у 2019 р. зріс на 21 497 тис. грн., або на

Таблиця 2.1

**Основні показники фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Індар»
за 2018-2020 рр.**

Показники	Рік			Відхилення абсолютне		Відхилення відносне, %	
	2018	2019	2020	2019-2018	2020-2019	2019-2018	2020-2019
Чистий дохід, тис. грн.	252 894	942470	591543	689576	-350927	37,5	-34,2
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	137016	715586	479242	759257	-734306	30,1	-25,3
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	8471	43016	116	34545	-42900	253,8	-95,3
Адміністративні витрати	42 916	60 700	59430	-6358	-3682	-1,5	-0,9
Витрати на збут	71010	119987	53295	3630	-227	5,1	-0,3
Повні витрати	205942	637194	591967	431252	-45227	67,68	-7,64
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн.	-	217 520	207 663	-	9 857	-	-4,75
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, прибуток (збиток), тис. грн.	17 513	53 335	326	20 604	-35 335	117,6	-93
Фондовіддача, грн.	3,56	4,66	3,07	1,10	-1,59	30,9	-34,1
Фондоозброєність, грн.	225,5	237,0	240,8	11,5	3,8	5,1	1,6
Середньорічна вартість оборотних коштів, тис. грн.	353 909	343 835	339 960	-10 074	-3 875	-2,8	-1,1
Період обороту оборотних коштів, дні	504	356	535	-148	179	-29,4	50,3
Численність робітників, ос.	315	315	309	-	-6	-	-1,9
Витрати на 1 грн. продукції, грн.	0,81	0,67	1,001	-0,14	0,331	-20,90	33,07
Продуктивність праці, тис. грн / особу	802,8	1104,3	740,6	301,5	-363,7	37,6	-32,9
Фонд оплати праці всього персоналу, тис. грн.	36315	44279	51573	7964	7294	21,9	16,5
Середньорічна з/п, тис. грн.	115,3	140,6	166,9	25	26	21,9	18,7
Рентабельність вкладень у підприємство, %	1,97	7,09	0,34	5,1	-6,8	259,9	-95,2
Рентабельність основної діяльності, %	12,78	21,38	2,09	8,60	-19,29	67,3	-90,2
Рентабельність продукції, %	4,11	6,7	0,1	2,59	-6,6	63,24	-1485,8
Рентабельність власного капіталу, %	-	13,78	0,68	-	13,1	-	-1926,5

Джерело: складено автором за даними підприємства

253,8%, а у 2020 р. він знизився на 28556 тис. грн., або на 95,3%, що характеризується негативно, що є причиною зростання витрат, за умови

зниженні обсягів продажу. Отже, за показниками діяльності ПрАТ«Індар» можна стверджувати про погіршення ефективності діяльності ПрАТ«Індар» у 2020 р., порівняно з 2018 р., що пов'язано зі зменшенням прибутку підприємства.

Розглянемо величину виробництва та реалізації продукції підприємством ПрАТ«Індар» за 2018-2020 рр. (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Виробництво та реалізація продукції ПрАТ «Індар»

Показник	2018	2019	2020	2020 до 2019, %%
Обсяг виробництва (флакони)	6 922 371	13 804 000	8430000	61,07
у грошовій формі, тис. грн.	356 358,98	716 079	473 231	66,09
у % до всієї. виробленої продукції	82,05	100	100	-
Обсяг реалізованої продукції (флакони)	5 296 383	13 552 000	7860000	58,00
у грошовій формі, тис. грн.	439802	942470	558069	59,21
у % до всієї реалізованої продукції	99,9	100	94	-
Залишки готової продукції (флакони)	1 625 988	252 000	570 000	226,19
у % до всієї виробленої продукції	23,49	1,83	6,76	-

Джерело: складено автором на основі звітності підприємства

Аналіз таблиці 2.2 свідчить, що основні види продукції склали 82,05% від загального обсягу продукції, що вироблено в грошовому еквіваленті у 2018 році, 100 – в 2019 році та в 2020 році. ВУ 2018 році на підприємстві була нереалізована частина продукції і перейшла в розряд залишків, в зв'язку з і зменшенням обсягів закупівель державою в рамках програмою реімбурсації в Україні. Підприємство за останні роки зменшило як об'єми виробництва, так і реалізації продукції. В грошовому еквівалентів, показники виробництва зменшились на 359720,02 тис. грн. у 2019 році відповідно до попереднього року, а реалізації на 502668 тис. грн.

Далі розглянемо показники ліквідності, які наведені нижче в таблиці.

Таблиця 2.3

Динаміка показників ліквідності ПрАТ«Індар» за 2018-2020 рр.

Назва показника	Достатнє значення	Роки			Відхилення, +,-	
		2018	2019	2020	2019 - 2018	2020 - 2019
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	більше 0,2	0,016	0,676	0,295	0,660	-0,381
2. Проміжний коефіцієнт покриття балансу	більше 0,7-0,8	0,038	20,470	0,564	2,432	1,906
3. Коефіцієнт покриття балансу	більше 2-2,5	1,496	1,704	1,647	0,208	-0,057
4. Частка оборотних коштів у активах	збільшення	0,814	0,813	0,809	-0,001	-0,004
5. Частка запасів у поточних активах	-	0,708	0,436	0,486	-0,272	0,050
6. Частка. власних оборотних активів	більше 0,5	0,468	0,948	0,809	0,480	-0,139

Джерело: складено автором за даними підприємства

За даними таблиці 2.3 показники абсолютної ліквідності, що показує відношення суми грошових коштів та короткострокових цінних паперів до поточних зобов'язань в 2019 р. збільшився на 0,66, а в 2020 р. знизився на 0,381.

Проміжний показник покриття балансу, що показує відношення суми грошових засобів, векселів одержаних, короткострокових цінних паперів, дебіторської заборгованості, інших оборотних активів до поточних зобов'язань у 2019 р. збільшився на 2,432, а у 2020 р. знизився на 1,906. Коефіцієнт покриття балансу, що показує відношення суми оборотних активів до поточних зобов'язань у 2019 р. збільшився на 0,208, а у 2020 р. знизився на 0,06.

Частка оборотних засобів у активах, яка показує відношення вартості оборотних коштів до підсумку по балансу у 2019 р. знизилась на 0,001, а у 2020 р. знизилась на 0,004. Частка запасів у поточних активах, яка показує відношення суми запасів до поточних активів у 2019 р. знизилась на 0,272, а у 2020 р. зросла на 0,05. Відношення суми власних оборотних засобів до вартості запасів у 2019 р. зросла на 0,48, а в 2020 р. знизилась на 0,139.

Результати розрахунку значення показників платоспроможності наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

**Показники платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства
2019-2020 р.**

Показник	Нормативне значення	2019 рік	2020 рік	Відхилення
Коефіцієнт фінансової автономії	> 0,5	0,52	0,50	-0,02
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,6-1,5	1,09	1,01	-0,08
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	> 0,1	0,64	0,62	-0,02

Джерело: складено автором за даними підприємства

З таблиці зрозуміло, що всі показники зменшились за звітний період. Позитивним є те, що значення показників в межах норми.

Аналіз ділової активності наведений в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Показники ділової активності підприємства в 2019 - 2020 р.р.

Показник	Нормативне значення	2019 рік	2020 рік	Відхилення
Коефіцієнт оборотності активів	збільшення	0,51	0,34	-0,17
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	збільшення	9,28	4,04	-5,24
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	зменшення	38,78	89,15	50,37
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	збільшення	1,75	1,13	-0,62
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	зменшення	205,81	318,58	112,77
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	збільшення	2,34	1,39	-0,95
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	збільшення	1,6	1,1	-0,5

Джерело: складено автором за даними підприємства

З таблиці 2.5 видно, що коефіцієнти оборотності знизились, зокрема це стосується коефіцієнту оборотності активів (-0,17), оборотності матеріальних запасів (-0,95) та власного капіталу (-0,5), дебіторської заборгованості (-5,24) та кредиторської (-0,62). Водночас збільшився строк погашення дебіторської та кредиторської заборгованості. Така ситуація негативно впливає на

розвиток компанії і можливість покривати її зобов'язання.

Далі розглянемо показники рентабельності, які проаналізовано в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Показники рентабельності підприємства

Показники	Дані за роками			Відхилення абсолютне		Відхилення відносне, %	
	2018	2019	2020	2019-2018	2020-2019	2019-2018	2020-2019
Рентабельність вкладень у підприємство (активів), %	1,97	7,09	0,34	5,1	-6,8	259,9	-95,2
Рентабельність основної діяльності, %	12,78	21,38	2,09	8,60	-19,29	67,3	-90,2
Рентабельність продукції, %	6,18	16,81	1,06	10,63	-15,75	63,24	-93,69
Рентабельність власного капіталу, %	-	13,78	0,68	-	-13,1	-	-95,07

Джерело: складено автором за даними підприємства

З таблиці очевидно, що всі показники рентабельності підприємства зменшились в останній період, що говорить про неефективне управління. Значно погіршився показник рентабельності продукції (з 16,81 до 1,06%) та власного капіталу (з 13,78 до 0,68%). Дана ситуація потребує оперативних змін управлінських рішень: підвищення якості рекламних кампаній та залучення додаткових коштів тощо.

У січні 2018 р. на ПрАТ «ІНДАР» пройшла інспекція по GMP регуляторного органу Бразилії – ANVISA (Національне агентство санітарного нагляду МОЗ республіки Бразилія). За результатами інспектування отримано звіт з позитивними результатами і отримано підтвердження щодо подовження терміну дії сертифікату GMP на 2 роки.

2.3. Оцінка сучасного стану організації забезпечення інноваційного розвитку ПрАТ «Індар»

Приймаючи до уваги значимі захворювання та їх епідеміологічну, популяційну і прогностичну складову, зусилля, які прикладаються у ПрАТ «Індар», націлені на розробку і своєчасне створення ліків, що протидіють

таким захворюванням, зокрема туберкульоз, СНІД, цукровий діабет, онкологічні захворювання.

У 2005 році основні зусилля були прикладені до розвитку біотехнології. Тоді на підприємстві було створено та впроваджено технологію повного циклу випуску генно-інженерного інсуліну людини [3].

З 2003 року на підприємстві працює науково біотехнологічний комплексний центр. Основними напрямками діяльності даного центру були визначені: біохімічний, імунологічний, молекулярно-біологічний та загальнобіологічний.

Молекулярно-біологічний – розробка біотехнологічних продуктів, який засновані на генній інженерії [3]:

- інсуліну людини рекомбінантного (з 2003 року на підприємстві зареєстрована власна субстанція виробництва інсуліну людини рекомбінантного);

- отримання біологічно активних білків;

- рекомбінантних різних аналогів препаратів інсуліну з різною біологічною дією.

Імунологічний – це розробка імуноферментних систем тестування для контролю і моніторингу якості рекомбінантних продуктів.

Біохімічний – це розробка варіантів отримання біологічно активних рекомбінантних білків зокрема вибір необхідних стратегій найбільш ефективної очистки і протеолітичної конверсії білкових попередників, що приведуть до одержання біологічно активних лікувальних засобів.

Загальнобіологічний – тестування отриманих біологічно активних лікувальних засобів на біологічних моделях, використовуючи в лабораторних умовах тварин і культури клітин ссавців.

На підприємстві розроблені технології виробництва різних штампів готової ЛФ інсуліну, включаючи картриджні форми. На підприємстві виготовляють приблизно 6 млн. картриджів кожного року.

Потенціал ПрАТ «Індар», пов'язаний з науковою діяльністю, представлений спеціалістами відповідного профілю: біотехнології, молекулярної біології, ендокринології і інших, що за свою професійну кар'єру мали досвід роботи в лабораторіях Європи, США, а також Південної Кореї.

Підприємство розуміє та визначає соціальну відповідальність перед споживачами, і враховує епідеміологічний характер захворювань, які мають найбільш соціально значимих характер, також зважає на сучасні потреби медицини, які призводять до розширення спектру біотехнологічної продукції, створення аналогів інсулінів і інших активних пептидів. Підприємство планує приймати участь в світових наукових розробках ЛП задля лікування хворих на туберкульоз, СНІД та онкологічні захворювання [3].

Підприємство займається інноваційною діяльністю з самого початку свого існування. Вона представлена в патентах, які видавалися з 2000-х рр.

У 2003 році було запатентовано лікарську форму протамінсульфату, що мала в собі діючу речовину – протамінсульфат, його субстанцію, ізотонічний агент – натрію хлорид, консервант, речовину, яка коригує водневий показник розчину, кислоту хлористоводневу та воду, відмінним елементом якої є те, що як консервант вона включає м-крезол.

А у 2004 році патент був поданий на пристрій для перевірки якості силіконізованої скляної поверхні, який мав в собі привід пересувної платформи, з'єднаний з нею штовхач, який надає ходу плунжерові картриджа, станину для фіксації і датчик для того, щоб вимірювати сили дії приводу, відмінністю полягає у тому, що у функції приводу використана рідина з масою не більше 450 г в ємності, яка встановлена на пересувній платформі, а як датчик вимірювання сили дії приводу – лабораторні ваги, розташовані під станиною для фіксації картриджа.

ПрАТ «Індар» має доволі широкий асортимент продукції, що все ж в своїй більшості представляє собою продукцію для протидії діабету.

ПрАТ «Індар» було створено для здійснення діяльності, пов'язаної з виробництвом високоефективних ЛП з метою насичення ринку інсулінами, для забезпечення хворих на діабет можливостями для лікування ЛЗ, що були виготовлені на підприємстві.

Стратегія ПрАТ «Індар» охоплює наступні напрями подальшого розвитку:

- зростання обсягів реалізації продукції підприємства на фармацевтичних ринках України та світу за рахунок експорту;
- оновлення і модернізація як виробничого процесу, відповідно і його потужностей для задоволення реалізації попиту на продукти виробництва ПрАТ «Індар», та наступного забезпечення найвищої якості продукції відповідно світових стандартів.

У ПрАТ «Індар» в даний час наявна товарна інновація, тобто підприємство займається розробкою і введенням нових товарів; технологічна інновація і в деякій мірі управлінська інновація (запровадження відповідних грейдів для оцінки ефективності праці співробітників).

Інноваційний процес є процесом отримання та комерціалізації нових видів продукції чи послуг, винаходу нових технологій, рішень виробничого та фінансового характеру і інших результатів інтелектуальної власності, отже це послідовність дій в ході яких інновація визріває від певної ідеї до конкретного продукту, структури, технологій, і розповсюджується у господарській діяльності при практичному використанні.

У січні 2018 року у ПрАТ «ІНДАР» успішно пройшла інспекція на відповідність виробництва лікарських препаратів інсуліну міжнародним стандартам GMP, про що офіційно повідомлено в Державному бразильському віснику. Від Національного агентства з нагляду у сфері охорони здоров'я ФР Бразилії – (ANVISA) отримано підтвердження подовження терміну дії сертифікату GMP на 2 роки. Попередні інспекції ANVISA на підприємстві проводилися в 2010, 2013, 2015 роках. За їх

результатами ПрАТ «ІНДАР» отримав відповідні сертифікати GMP. У світовій практиці сертифікат GMP (Good Manufacturing Practice for Medicinal Products «Правила виробництва лікарських засобів») є основним документом, на підставі якого здійснюється фармацевтичне виробництво.

У ПрАТ «ІНДАР» розрізняють дані фази інноваційного процесу:

1. Фаза «наука» – на даній фазі проводять фундаментальні дослідження розробляють теоретичні підходи до вирішення конкретних проблем – це пошукові науково-дослідні розробки та експериментальна перевірка ідей нових методів для задоволення суспільних потреб. Цим займаються вищі навчальні заклади, академічні інститути, галузеві спеціалізовані інститути. А також фінансування цього етапу здійснюється з державного бюджету в тому числі за програмами рішення найважливіших науково-технологічних напрямів.

2. Фаза «дослідження»: здійснюють прикладні дослідження, визначають кількісні характеристики сучасних методів через розробку технічних завдань та технічних проєктів, розробляють новітні експериментальні моделі. Цим займаються наукові інститути та малі венчурні інститути.

3. Фаза «розробка»: розробляють технічні характеристики нової продукції, створюють необхідні дослідні зразки нової продукції, корегують та передають у виробництво технічну документацію. Цими питаннями займаються дослідні виробництва, спеціалізовані лабораторії, науково-дослідні підрозділи, конструкторські бюро ПрАТ «Індар». Фінансування відбувається за рахунок власних коштів підприємства, коштів замовників та частково кошти з державного бюджету.

4. Фаза «виробництво»: на даному етапі проводять технічне і організаційне підготування виробництва, створення допоміжних матеріалів, напівфабрикатів, матеріально-технічного забезпечення і масове виробництво. Цей етап здійснюється у ПрАТ «Індар». Фінансується за рахунок емісії цінних паперів, власних коштів, і банківських кредитів.

5. Фаза «споживання»: охоплює збут продукції та задоволення споживача.

Після впровадження інновації на фармацевтичний ринок інноваційний процес не переривається, як і після впровадження нововведення удосконалюються, набувають більшої ефективності, отримують нові споживчих якостей. Цей процес називається дифузією.

У ПрАТ «ІНДАР» застосовують внутрішньоорганізаційну форму інноваційного процесу і міжорганізаційну форму, яка пов'язана з випуском та реалізацією нових видів продукції. Відповідно запланованих заходів з підвищення технічного рівня і поліпшення якості продукції в 2020 р. було розроблено і змонтовано систему холодної завіси у експедиції для покращення умов зберігання продукції. Проведено реконструкцію витяжних систем вентиляції. Також протягом 2020 року було введено у дію приміщення для комірників з покращеними умовами праці. Протягом досліджуваного року було виконано роботу по розробці проекту і придбанні обладнання, в подальшому і монтаж, налагодження та введення в експлуатацію потужної технологічної лінії.

Протягом року виконано роботу з вдосконалення системи вентиляції дільниці по флаконах.

У 2019 році реконструйовано системи стиснутого повітря з метою подачі до заводської пральні і механізації цеху, підготовлено місце задля складування будівельних матеріалів і металобрухту згідно правил. Виконано велику роботу по введенню у дію нових приміщень диспетчерів. Частково у 2018 році було проведено ремонт пвних приміщень МТЗ, виробничих і допоміжних корпусів, покрівлі. У 2020 році було виконано роботи з технічного та програмного забезпечення автоматизованих систем управління виробництвом (АСКВ). Були розроблені і впроваджені програми:

- облік договорів;
- аналіз ефективного використання рампи заводу;
- обліку готової продукції на складі експедиції;

- контроль автотранспорту на території заводу;
- аналіз замовлень у порівнянні з відповідним минулим роком;
- формування звіту з виконання замовлень по групі лікувальних засобів;
- ВВЗ за відповідний період в табличному і графічному вигляді.

Створені автоматизовані робочі місця (АРМ):

- заступника директора з продажу;
- заступника директора з якості лікувальних засобів;
- інженера по стандартизації лікувальних засобів;
- начальника виробництва та контролю якості;
- головного механіка ПрАТ «Індар»;
- інженера-конструктора.

Також протягом 2018 року була розроблена і впроваджена перша черга програми управління ремонтами технологічних ліній, яка встановлена на АРМ інженера, механіка, енергетика.

Усі локальні та особливо глобальні нововведення різної направленості можуть забезпечувати максимально можливий вплив на виробництво за умови, якщо вони використовуються ПрАТ «Індар» постійно, комплексно і гармонійно. Найбільший безпосередній вплив, за наслідками на результативність діяльності підприємства справляють технічні і організаційні нововведення. Інші нововведення впливають на виробництво лікувальних засобів опосередковано (через ефективність сучасних технічних і організаційних рішень).

Значна частина часу в ПрАТ«Індар» з часу його заснування займає науково-дослідницька діяльність по розробці лікувальних засобів. Приймаючи до уваги найбільш значимі захворювання і їх епідеміологічну, популяційну та прогностичну складову, сили, що прикладаються на підприємстві, націлені на розробку і своєчасне створення ліків, що протидіють таким захворюванням, як туберкульоз, СНІД, цукровий діабет, онкологічні захворювання. У 2005 році основні зусилля були прикладені на

розвиток біотехнології. Відповідно на підприємстві було створено та впроваджено технологію повного циклу випуску генно-інженерного інсуліну.

З 2003 року у ПрАТ «Індар» працює науково біотехнологічний центр. Основними напрямками діяльності даного центру були визначені: біохімічний, імунологічний, молекулярно-біологічний та загальнобіологічний.

Молекулярно-біологічний [3]:

– розробка біотехнологічних продуктів, який засновані на генній інженерії:

– інсуліну людини рекомбінантного (з 2003 року на підприємстві зареєстрована особиста субстанція виробництва інсуліну людини рекомбінантного);

- отримання біологічно-активних рекомбінантних білків;

- рекомбінантних аналогів препаратів інсуліну людини з різною біологічною дією.

Імунологічний – розробка імуноферментних систем для тестування і контролю та моніторингу якості рекомбінантних продуктів.

Біохімічний – розробка варіантів отримання БА рекомбінантних білків – вибір необхідних стратегій найбільш ефективної очистки і протеолітичної конверсії білкових попередників, що приведуть до одержання біологічно активних лікарських засобів. Загальнобіологічний – тестування начвних біологічно активних лікарських засобів на людських біологічних моделях, використовуючи у лабораторних умовах тварин і культури клітин ссавців. На підприємстві розроблені сучасні технології виробництва різних штампів готової ЛФ інсуліну, включаючи картриджні форми. У ПрАТ «Індар» виготовляють приблизно 6 млн картриджів кожного року.

Потенціал ПрАТ «Індар», пов'язаний з науковою діяльністю, представлений спеціалістами відповідного профілю: біотехнології, ендокринології, молекулярної біології, та інших, що за свою професійну кар'єру мали досвід праці в лабораторіях США, Європи, а також Південної

Кореї. Підприємство розуміє та визначає соціальну відповідальність перед споживачами, та враховує епідеміологічний характер захворювань, які мають найбільш соціально значимих характер, зважає на наявні потреби медицини, що призводить до розширення спектру БП, створення аналогів інсулінів і інших активних пептидів. ПрАТ «Індар» планує приймати участь в світових наукових розробках ЛП задля лікування хворих на туберкульоз, СНІД та онкологічні захворювання [30].

Підприємство займається інноваційною діяльністю з самого початку свого існування. Вона представлена в патентах, що видавалися з 2000-х років. У 2003 році було запатентовано лікарську форму протамінсульфату, що мала в собі діючу речовину – протамінсульфат, його субстанцію, ізотонічний агент – натрію хлорид, консервант, речовину, яка коригує водневий показник розчину, кислоту хлористоводневу та воду, відмінним елементом якої є те, що як консервант вона включає м-крезол.

А у 2004 році патент був поданий на пристрій для перевірки якості силіконізованої скляної поверхні, який мав в собі привід пересувної платформи, з'єднаний з нею штовхач, який надає ходу плунжерові картриджа, станину для фіксації і датчик для того, щоб вимірювати сили дії приводу, відмінністю полягає у тому, що у функції приводу використана рідина з масою не більше 450 г в ємності, яка встановлена на пересувній платформі, а як датчик вимірювання сили дії приводу – лабораторні ваги, розташовані під станиною для фіксації картриджа. На даний момент підприємство виготовляє рекомбінантний інсулін за власною технологією. Для аналізу інноваційної діяльності підприємства необхідно визначити коефіцієнти інноваційної активності.

Значення коефіцієнтів, а також їх динаміку, представлено на рисунку 2.4.

Для отримання оперативної інформації про інноваційну діяльність ПрАТ «Індар» необхідно з певною періодичністю визначати показники підприємства в полі як інноваційного потенціалу, так і його активності, для

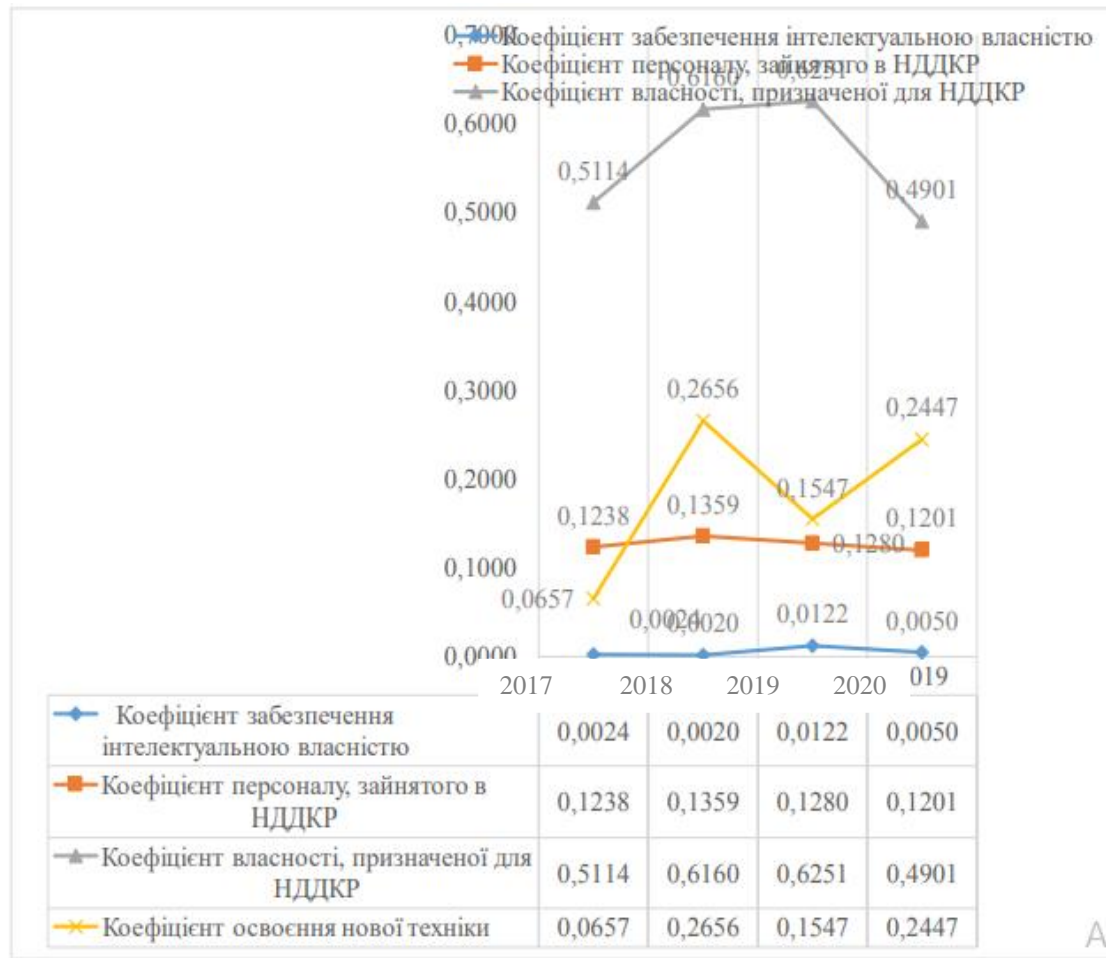

Рис. 2.4. Коефіцієнти інноваційної активності ПрАТ «Індар» за 2017-2020 рр.

Джерело: дані підприємства

підприємство необхідно проаналізувати за допомогою чинників інноваційної активності, кожен з яких пов'язаний з матеріально-технічною або інтелектуальною складовою, або їх поєднання. Ефективність діяльності підприємства на поприщі інновації в прямій залежності від інноваційного потенціалу, який в свою чергу залежить від фінансових, інтелектуальних, матеріальних, кадрових, інфраструктурних та інших ресурсів. Вплив факторів можна оцінити за допомогою за допомогою коефіцієнтів інноваційної активності.

Задля фінансування реалізації своєї інноваційної діяльності ПрАТ «Індар» в основному використовує власні грошові засоби, хоча може звертатись до джерел інвесторів (рис. 2.5).

Вивчаючи джерела фінансування інноваційної діяльності можна

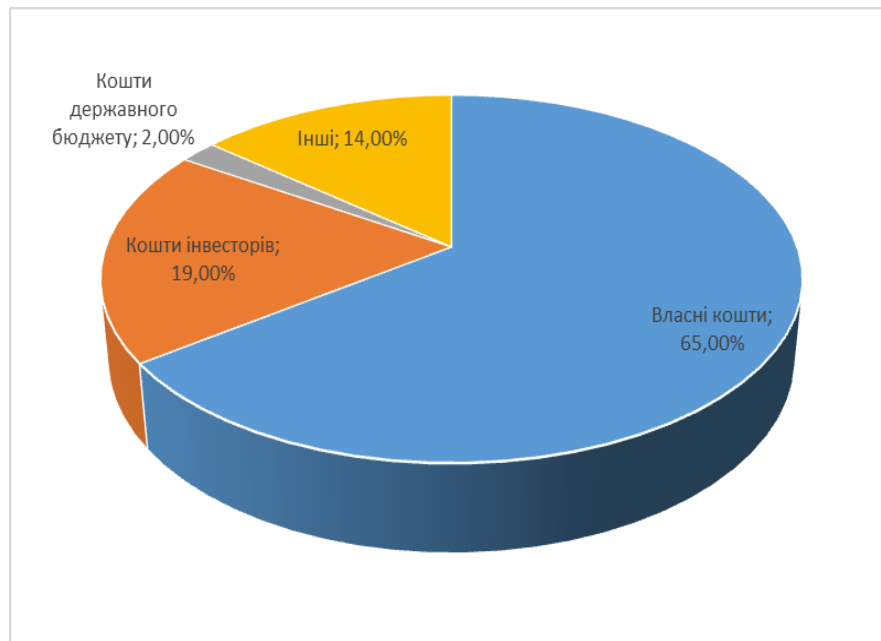

Рис. 2.5. Джерела фінансування інноваційної діяльності ПрАТ «Індар»

Джерело: розраховано автором

сказати, що фармзаводу доцільно залучати інвесторів, що дасть змогу розширити інноваційну діяльність і створювати нові продукти, особливо, якщо це будуть іноземні інвестори, то це дасть перспективи виходу на нові зовнішні ринки збуту.

Що стосується витрат на здійснення інноваційної діяльності, вони розподілились наступним чином (рис. 2.6.)

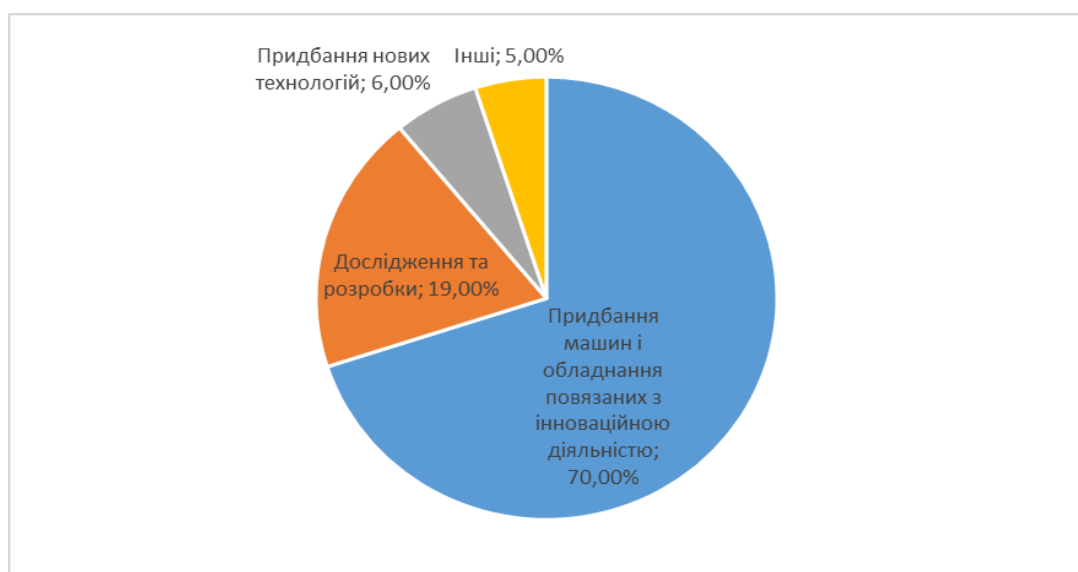

Рис. 2.6. Структура витрат на інновації ПрАТ «Індар»

Джерело: розраховано автором на основі даних підприємства

Очевидним є те, що найбільшу частину фінансових ресурсів підприємство вкладає придбання основних засобів, 70% усіх коштів.

Послідовність вибору та реалізації інноваційної стратегії складається з етапів:

1. Постановка цілей. Встановлюється місяця-призначення, місяця-орієнтація, місяця-політика організації у яких підкреслюється прихильність до інноваційної діяльності та інвестиційної стратегії. Також формується мета розвитку організації, будується та розраховується дерево цілей.

2. Етап стратегічного аналізу. Аналізується внутрішнє середовище організації та оцінюється інноваційний потенціал. Здійснюється аналіз стану зовнішнього середовища та оцінюється інноваційний клімат. На основі отриманого висновку визначається інноваційна позиція ПрАТ «Індар».

3. Етап вибору інноваційної стратегії. Визначаються базові стратегії розвитку. Здійснюється підбір та оцінка альтернативних інноваційних стратегій фармзаводу. Обирається та формулюється найкраща інноваційна стратегія.

4. Етап реалізації інноваційної стратегії. Відбувається розробка стратегічного проєкту, який вміщує в себе структуру стратегічних змін та заходи їх здійснення і план реалізації цього проєкту. Організується поточний стратегічний контроль процесу реалізації проєкту. Оцінюється ефективність процесу реалізації та проводиться необхідне коригування проєкту ПрАТ «Індар», стратегій, цілей, місії.

Стратегія нововведень розглядає об'єднання цілей технічної політики та політики інвестицій і спрямована на впровадження нових видів продукції і технологій.

Стратегічне управління інноваціями ПрАТ «Індар» вирішує питання планування та реалізації інноваційних проєктів, що розраховані на значний стрибок у виробництві, це процес передбачення глобальних змін у економічній ситуації та пошуку рішень, які забезпечують виживання та розвиток ПрАТ «Індар», що орієнтований на стратегію інтенсивного

зростання. Фармзавод поступово нарощує свій потенціал за рахунок кращого використання свого внутрішнього потенціалу та кращого використання можливостей, які надаються зовнішнім середовищем. Оскільки ПрАТ «Індар» впроваджує нові товари на старому ринку, відповідно використовує стратегію горизонтальної диверсифікації та розвитку товару. Успіх і ризик у даному випадку залежать од реалізації технологічних інновацій.

Висновки до розділу 2

Підсумовуючи результати оцінки техніко-економічних показників діяльності ПрАТ«Індар», можна зробити висновок, що, хоча підприємство і має позитивні зміни в основному виробничому процесі, очевидно зі зменшення деяких видів витрат, аналізу основних засобів, зокрема на збут продукції, тощо, крім того у фармзаводу спостерігається тенденція до зменшення витрат, також в 2020 році відбулось скорочення обсягів виробництва, станом на 2020рік чистий прибуток змінився в позитивну сторону.

Фармацевтичний ринок лікувальних засобів для лікування ЦД 2 типу в Україні є імпортозалежним, оскільки частка лікувальних засобів іноземного виробництва – 59,3% всього асортименту, водночас лікувальні засоби вітчизняних виробників становлять тільки 40,7% асортименту. ПрАТ Індар займає 12% на ринку лікувальних засобів.

Що стосується інноваційного розвитку ПрАТ «Індар», то можна стверджувати, що його рівень є ще не достатньо високим, що впливає на господарську діяльність фармзаводу вцілому. Нами було проаналізовано діяльність ПрАТ «Індар» за основними стратегічними моделями, яке показало досить позитивні результати. Необхідним є розвивати основні види продукції, інвестувати у розвиток виробництва нової продукції. Постійне вдосконалення продукції, методів виробництва, техніки і розробок, які ведуться у власній лабораторії, у підприємства є можливість зосередити

увагу на захопленні інших ринків. Велику увагу слід приділити активізації дій існуючих конкурентів в галузі. Не становлять загрозу постачальники сировини, з яким у ПрАТ «Індар» існують довготривалі взаємовигідні відносини, і нові учасники ринку, для яких високі бар'єри входу, кризова економічна ситуація і активність дій існуючих фармкомпаній у відстоюванні своїх позицій унеможливають будь-які спроби увійти та закріпитися на ринку.

Стратегія ПрАТ «Індар» передбачає наступні напрями подальшого інноваційного розвитку:

- зростання обсягів реалізації продукції підприємства на ринках України;

- оновлення і модернізація як виробничого процесу, так його потужностей для задоволення реалізації попиту на лікувальні засоби та наступного забезпечення найвищої якості лікувальних засобів згідно світових стандартів.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАТ «ІНДАР»

3.1. Прийняття управлінського рішення щодо вдосконалення процесу забезпечення інноваційного розвитку ПрАТ «Індар»

У контексті поставленої мети інноваційний розвиток ПрАТ «Індар» слід розглядати як особливу інноваційну спрямованість креативних ідей і цілей та шляхи їх досягнення через механізми орієнтації на виробництво інноваційних продуктів і послуг на базі сприятливих умов для розвитку інновацій, комерціалізації впроваджуваних розробок, підвищення соціально-економічної віддачі через залучення необхідних інвестицій в інноваційну діяльність.

Інноваційний розвиток як системний процес, у ПрАТ «Індар» повинен бути заснований на знаннях та інноваціях, який реалізує конкурентні переваги, забезпечує стале зростання, підвищення якості та рівня життя населення шляхом гармонізації інтересів його учасників.

Механізм прийняття управлінського рішення з активізації інноваційного розвитку ПрАТ «Індар» представлено на рисунку 3.1.

Як видно з рисунку, формування механізмів активізації інноваційного розвитку включає визначення проблем, мети, завдань, структурних елементів, створення сприятливих умов, інноваційної інфраструктури, підвищення спроможності розв'язання проблем та залучення інвестицій для забезпечення результативності інноваційного розвитку.

До основних заходів економічного і фінансового регулювання інноваційного розвитку на ПрАТ «Індар» слід віднести: розвиток пропозиції і розширення попиту на інновації, створення стимулів для конкуренції в галузі інновацій та сприятливого інвестиційного клімату, правові умови інноваційного розвитку.

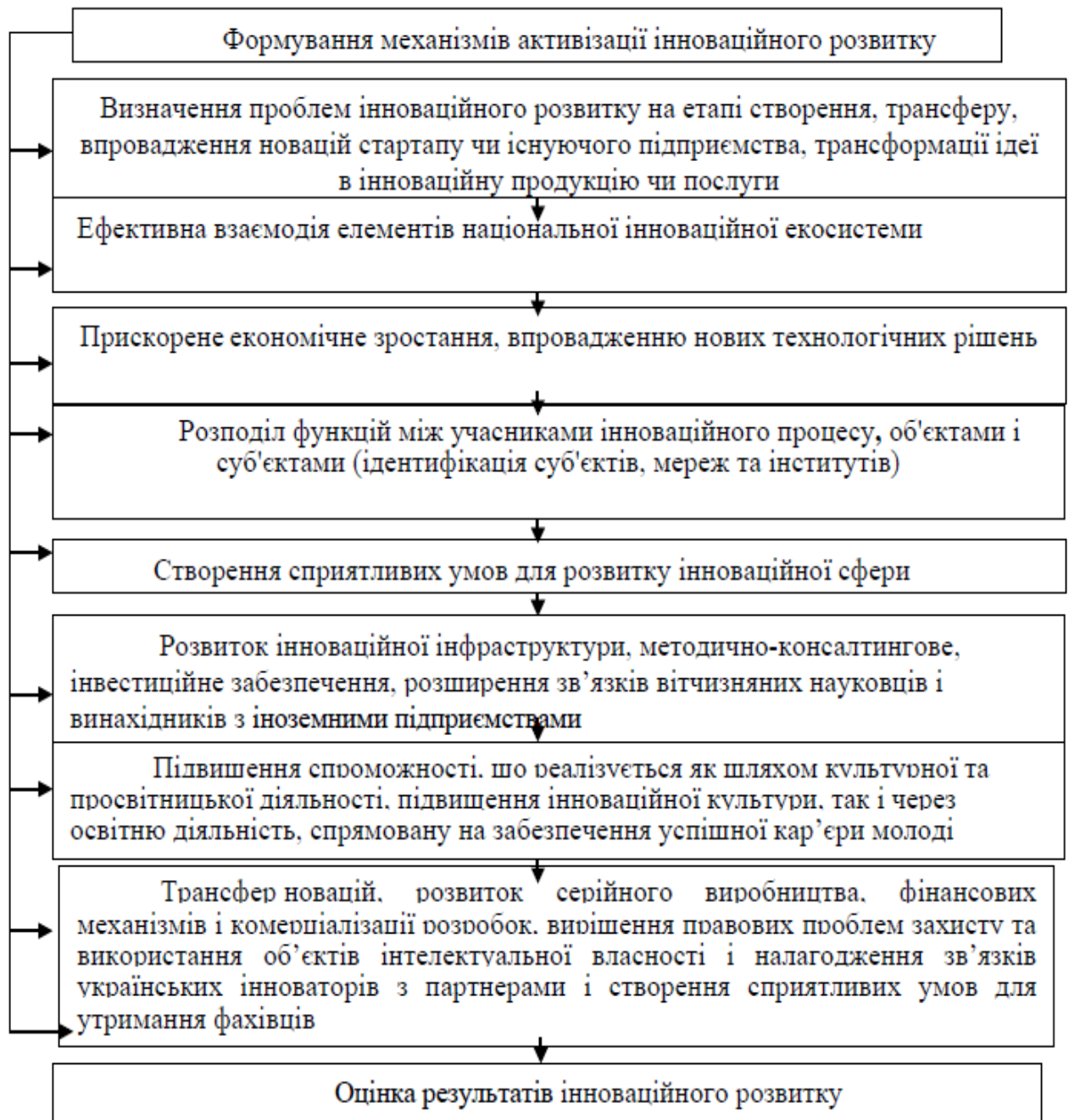

Рис. 3.1. Формування механізмів активізації інноваційного розвитку ПрАТ

«Індар»

Джерело: складено автором

Механізм інноваційного розвитку повинен розглядатися на підприємстві як механізм взаємозв'язку і взаємодії функцій, процесу та забезпечуючих підсистем, спрямований на найбільш ефективно його здійснення включають в себе сукупність елементів зовнішнього і внутрішнього середовища на різних етапах інноваційного процесу створення,

трансферу, впровадження новацій стартапу, трансформації ідеї в інноваційну продукцію.

У рамках механізму інноваційного розвитку ПрАТ «Індар» представимо реалізацією наступних етапів.

1. На етапі створення новацій відповідно до зазначених напрямів. З метою активізації створення новацій необхідно розробити механізм стимулювання науковців до формування актуальної та затребуваної глобальним ринком тематики досліджень; узгодити національні показники статистичних даних з європейськими; забезпечити створення навчальних матеріалів із підприємництва та інновацій, фінансової грамотності та охорони інтелектуальної власності.

2. На етапі трансферу новацій необхідно розробити Дорожню карту реалізації Цілей сталого розвитку; започаткувати комунікаційний механізм технологічних платформ, де бізнес і держава можуть стати потенційними замовниками інновацій, а науковці, студенти, винахідники пропонують інноваційні рішення, які потім масштабуються і стають основою для власного інноваційного бізнеса.

3. Створення сприятливих умов щодо доведення новацій до комерційного використання, зокрема через розвиток стартапів.

4. З метою розвитку серійного виробництва фінансові механізми мають бути спрямовані на надання прямої державної допомоги промисловим підприємствам винятково у випадках, коли держава є замовником продукції, з одночасним підвищенням якості відбору таких проєктів і створенням механізмів комерціалізації розробок задля часткового відшкодування державі цих видатків та заохочення авторів.

5. Розв'язання правових проблем, пов'язаних із захистом та використанням об'єктів інтелектуальної власності, особливо (але не тільки) створених з використанням коштів державного бюджету.

6. Налагодження зв'язків українських інноваторів з партнерами (представниками бізнесу та держави), потенційно зацікавленими у

комерціалізації їхніх інновацій.

7. Проблема створення сприятливих умов для утримання фахівців є вкрай актуальною для України, у тому числі для її інноваційного розвитку, але виходить за рамки Стратегії і включає, зокрема, питання особистої безпеки, якості правосуддя, охорони здоров'я, освіти, екології, інфраструктури, контрактної армії, доступності споживчих кредитів, монополізації ринків (що впливає на вартість життя) та багато інших.

Запропоновані механізми інноваційного розвитку спрямовані на розробку управлінських рішень в сфері перспективної інноваційної політики на різних етапах.

Отже, можна зробити висновок, що запропонований механізм дозволяють враховувати функціональні зв'язки між усіма елементами та етапами інноваційного розвитку, забезпечувати раціональне використання наявних і потенційних ресурсів, організацію робіт та мінімізувати ризики, пов'язані з їх здійсненням.

Для того, щоб мати змогу на відповідному рівні конкурувати з фармацевтичними підприємствами розвинених країн, українські компанії повинні розвиватись на інноваційній основі. Вітчизняні виробники докладають значних зусиль для виходу на ринок Європи, але зробити це досить складно, по-перше, через високу конкуренцію і суворі вимоги до сертифікації продукції, а по-друге, через низький імідж України як країни-інноватора серед розвинених країн Європи.

Однією з важливих складових інноваційного розвитку є впровадження технологічних інновацій у виробничу діяльність фармацевтичних підприємств України. Застосування інноваційних технологій – це ключ до підвищення конкурентоспроможності як на вітчизняному, так і на зовнішніх ринках фармацевтичної продукції. Технологічні інновації – це інновації, спрямовані на одержання і застосування нових знань для вирішення технологічних і інженерних задач в області забезпечення функціонування техніки і виробництва в організації як в єдиній системі. До них відносять всі

зміни, що визначають науковотехнічний прогрес і зачіпають засоби і методи організації виробництва, технології виробництва [3].

У фармацевтичній промисловості перш за все важливі принципово нові технології, тому що й досі існують хвороби, які не лікуються взагалі або лікуються лише симптоматично. Також існують ліки, до яких організм людини з часом звикає, і таким чином, перестає на них реагувати, що також є вагомою причиною для розробок принципово нових технологій. Крім цього, компанія-розробник нових технологій у фармацевтиці, виконує важливу соціальну функцію, оскільки, не дивлячись на велику кількість ризиків економічного та репутаційного характеру, які ймовірно будуть чекати компанію у випадку невдалої спроби, фармацевтичні інновації є шансом забезпечити ліками та новими підходами до лікування пацієнтів, які дійсно мають в цьому потребу. Розробка та впровадження інноваційних фармацевтичних технологій потребує значних обсягів як часових, так і фінансових ресурсів. Для дослідження і розробки технології виготовлення одного препарату необхідні інвестиції до мільярда доларів.

До того ж велика частина з них витрачається на здійснення різноманітних клінічних досліджень для надання доказів якості, безпеки та ефективності нової технології виготовлення того чи іншого препарату. Після того, як дослідження проведені, якість та безпека підтверджені, настає час виведення препарату на ринок. Під час цього етапу фармацевтичне підприємство має обов'язково показати та довести, що нова технологія виготовлення дійсно відрізняється від тих методів виробництва, що вже мають місце на ринку, та є ефективнішою для лікування того чи іншого захворювання.

Усі етапи розробки та виведення на ринок препарату, виготовленого за інноваційною технологією, є достатньо складними, довготривалими та вимагають значних обсягів ресурсів, тому інноваційною діяльністю, як правило, займаються лише великі фармацевтичні компанії, які мають достатньо ресурсів для дослідження, розробок, виробництва та впровадження

інноваційних технологій. Ще однією особливістю створення інноваційних технологій у фармацевтичній промисловості є залучення у процес розробки великої кількості зовнішніх зацікавлених організацій та осіб. Це пояснюється тим, що розробники інноваційних фармацевтичних технологій використовують в інноваційному процесі різні технології та знання, створені хіміками, фізиками та іншими фахівцями. Численні статистичні обчислення здійснюються для аналізу великих масивів інформації, чим займаються математики та статистики. Без отриманих дозволів від регулюючих державних структур неможливо провести клінічні дослідження.

Щоб спрогнозувати потребу в інноваційній технології та залучити достатню кількість інвестицій, необхідно враховувати думки авторитетних і досвідчених лікарів, а також аналізувати фармако-економічну інформацію ще на початку етапу розроблення [2].

Також важливим та проблемним питанням є недостатній асортимент, а подекуди і відсутність вітчизняного інноваційного технологічного обладнання. При впровадженні інноваційних технологій у виробничу практику фармацевтичним підприємствам часто необхідно або купити нові виробничі потужності, тобто нове обладнання та устаткування або кардинального переобладнати наявне. Відомо, що більша частина виробничого обладнання, устаткування, матеріалів, комплектуючих, сировини тощо є товарами, які підприємства імпортують. Так, ПрАТ «Індар» імпортує 66% сировини, що істотно впливає собівартість та ціну продукції.

3.2. Обґрунтування доцільності запровадження запропонованого заходу щодо забезпечення інноваційного розвитку ПрАТ «Індар»

Єдиним в Україні підприємством, що здійснює повний цикл виробництва інсуліну, є українсько-польське ПрАТ «Індар». Вартість виробленого заводом інсуліну у 3-4 рази нижча за іноземні аналоги, що робить його виробництво стратегічно важливим для України.

Для розширення асортименту продукції за рахунок інноваційної продукції пропонуємо виробляти новий вид продукції біотехнологічний інсулін.

Біотехнологічний інсулін проходить етапи виділення проінсуліну, рефолдинг білка для створення дисульфідних зв'язків, осадження, розчинення та оброблення ферментами, очищення за допомогою хроматографії.

Хроматографія – це універсальний і популярний метод розділення сумішей речовин і їх аналізу. Він застосовується і для дослідження властивостей речовин. Основа даного методу – розподіл продуктів між нерухомою і динамічною фазами. Причому в якості першої може виступати як тверда речовина, так і рідина на адсорбенті / неактивному носії, а в якості другої – рідина або газ.

У ПрАТ «Індар» використовують для очищення і аналізу субстанції високоефективну рідинну хроматографію (ВЕРХ). Ця техніка аналізу сумішей речовин дозволяє розділити, ідентифікувати і визначити кількість кожної речовини в суміші. При цьому розчинник подається за допомогою насоса під тиском 50-350 бар. Рідка фаза продавлюється через колонку, наповнену твердим адсорбентом. Це може бути діоксид кремнію (силікагель) або спеціальні іонообмінні смоли. Розмір гранул адсорбенту зазвичай становить від 2 до 50 мкм. На вході стоять резервуари з розчинниками. Вони потрапляють в змішувач і дегазатор, перетворюючись в рухому фазу – елюент.

У рідинній хроматографії розчинник дуже сильно впливає на поділ речовин, тому вибір складу елюенту дуже важливий. Широко використовуються розчинників для ВЕРХ близько 10 штук, але при необхідності можна використовувати і інші. Для змішування розчинників і створення напору застосовуються різні схеми, це виглядає як кілька каналів (зазвичай 4), подачу з кожного можна регулювати незалежно. Продуктивність насоса багато в чому визначає масштаб розділення,

доступний на хроматографі. Дегазація проводиться тому, що при високих потоках кавітація (утворення пухирців газу) може викликати механічні пошкодження. В першу чергу страждає колонка, тому що саме в ній відбувається зниження тиску. Насоси в хроматографах – поршневі, вони здатні забезпечувати достатній тиск і мінімальні пульсації. Кожен компонент суміші взаємодіє трохи по-різному з адсорбентом, що в результаті дає різні швидкості проходження речовин через колонку і дозволяє збирати кожен речовину окремо [80].

Усі сучасні препарати інсуліну виробляють за допомогою біотехнологій. На відміну від хімічного синтезу біологічний є набагато чутливішим до технологічних параметрів: вибору й очищенню субстрату, ретельності дотримання температурного режиму, використання суворо визначених концентрацій розчинів тощо.

У разі отримання біотехнологічних препаратів практично неможливо відтворити точну копію молекули; біоінженерні препарати є білками з високою молекулярною масою, яка в 100-1000 разів більша за таку в звичайних хімічних препаратів, а також мають надзвичайно складну просторову структуру молекули, яка містить первинний, вторинний, третинний, а деколи й четвертинний рівні. У процесі формування такої структури, яка відповідає за біологічні властивості, білкова молекула значно модифікується через зміни інтрамолекулярних зв'язків, вирізання частин молекули, приєднання різноманітних хімічних груп тощо.

Тому навіть очищений оригінальний препарат є неоднорідним і являє собою цілу низку молекул, що незначно, але різняться між собою, а найменші зміни технології синтезу можуть суттєво змінити біологічні властивості кінцевого продукту [80].

Треба також зазначити, що культури клітин, в яких проводять біосинтез, є високомінливими. Введення в клітину потрібного фрагменту ДНК кожного разу призводить до утворення дещо іншої рекомбінантної ДНК, а створена лінія таких клітин є унікальною. Ця лінія започатковує

оригінальний банк клітин, до характеристик яких і пристосовується подальший процес виробництва препарату [80]. Відповідно, отримання точної копії препарату з іншого банку клітин є принципово неможливим.

Первинна структура молекули інсуліну утворюється двома поліпептидними ланцюгами, що з'єднані дисульфідними містками; А-ланцюг складається з 21 амінокислотного залишку, В-ланцюг містить 30 амінокислотних залишків. Вторинна структура молекули утворюється ділянками поліпептидних ланцюгів із впорядкованою конформацією.

Третинна структура є трьохмірною функціональною активною конформацією, за якої кінці А- і В-ланцюгів розташовані близько один до одного, створюючи таким чином гідрофобний центр молекули, який має першорядне значення для біологічної активності інсуліну.

Доведено, що кожен окремі поліпептидні ланцюги молекули інсуліну біологічної активності не мають, а набувають її лише після формування жорсткої просторової вторинної й третинної конфігурації. Відповідно, унікальна просторова структура молекули інсуліну, яка визначає її стабільність, біологічну активність, терапевтичний ефект і властивість викликати імунні реакції (імуногенність), дуже великою мірою залежить від особливостей технологічного процесу [80].

Тому будь-яке відхилення від технології виробництва може призвести до отримання інсуліну, який буде значуще відрізнятися за своїми якостями від оригінального препарату – навіть за умови ідентичності первинної амінокислотної послідовності білкової молекули. Слід також додати, що, оскільки потенційно всі етапи виробництва біотехнологічного інсуліну можуть призводити до посттрансляційних модифікацій кінцевого продукту, виробничий процес має передбачати багаторівневу систему жорсткого контролю як кінцевого, так і всіх проміжних продуктів [80].

На сьогоднішній день ПрАТ «Індар» володіє необхідним обладнанням для виробництва біотехнологічного інсуліну.

Розрахуємо ефективність виробництва нового виду продукції, що базується на розробці власного науково біотехнологічного центру, на яке отримано патент. Суму витрат на розробку продукції, отримання патенту, тощо представимо в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Розрахунок інвестиційних витрат на перший рік освоєння

Найменування	Сума, тис. грн.
Витрати на розробку препарату	314,80
Оформлення патенту	20,12
Відпрацювання технології	2,6
Навчання персоналу	5,8
Апробація нового виду лікарського препарату	150,8
Ліцензія у Держлікслужбі на право провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів	наявна
Разом початкові інвестиції	494,12

Джерело: складено автором

Усі вихідні дані щодо розрахунку собівартості продукції здійснюватимуться на основі звітних даних ПрАТ «Індар» попереднього періоду.

Проведемо розрахунок витрат на виробництво за статтями калькуляції.

Витрати по статті «Сировина та основні матеріали» визначається згідно нормам витрат на одиницю продукції за діючими цінами.

Таблиця 3.2

Розрахунок витрат по статті «Сировина та основні матеріали» на виробництво 1 тис. флаконів

Найменування	Од. виміру	Норма витрат на 1 тис. фл.	Ціна 1 продукції, грн	Вартість матеріалів на 1 тис.
Пептон сухий	кг	58	1060	61480
Вода для ін'єкцій	л	25	80,5	2012,5
Дріжджовий екстракт	кг	58	45	2610
Хлорид натрію	кг	58	100	5800
Глюкоза	кг	38	110	4180

Продовження табл. 3.2

Найменування	Од. виміру	Норма витрат на 1 тис. фл.	Ціна 1 про- дукції, грн.	Вартість матеріалів на 1 тис. фл., грн.
Амоній дигідрофосфат	кг	78	55	4290
Калій дигірофосфат	кг	77	160	12320
Амоній хлорид	кг	19,4	114	2211,6
Амоній сульфат	кг	19,4	60	1164
Вода очищена	л	757,6	8	6060,8
Емульсія KE-10-16	л	0,021	28,3	0,5943
Перекис водню 3%	л	0,92	60	55,2
Разом				102184,7

Джерело: розраховано автором

Дала проводиться оцінка витрат на допоміжні і таропакувальні матеріали (табл. 3.3.)

Таблиця 3.3

Розрахунок витрат за статтею «Допоміжні і таропакувальні матеріали» на виробництво 1 тис. флаконів

Найменування	Од. виміру	Норма витрат на 1 тис. фл.	Ціна од про- дукції, грн	Вартість мате- ріалів на 1 тис. фл., грн.
Флакони з ковпачками	шт.	1010	3	3030
Засоби миючі синтетичні у порошку	кг	0,448	12,5	4,7125
Мило господарче	шт.	0,5	15	7,435
Етикетка	шт.	1010	0,3	303
Гофрокороби з маркуванням № 18	шт.	100	3	300
Термоплівка	м	20	0,18	3,6
Разом				3637,506

Джерело: розраховано автором

Розрахуємо статтю «Паливо та енергія на технологічні потреби» з врахуванням витрат на транспортування (табл. 3.4).

Розрахуємо вартість транспортно-заготівельних витрат, що складають 4-5% від вартості сировини та допоміжних та таропакувальних матеріалів:

$$V_{\text{тз}} = 0,05 * (102184,7 + 3637,506) = 5109 \text{ грн. на 1 тис. фл.}$$

Таблиця 3.4

Розрахунок витрат по статті «Паливо та енергія на технологічні потреби»

Вид енергії	Од. вим.	Норма витрат на 1 тис. фл.	Тариф на одиницю енергії, грн.	Вартість на 1 тис. фл., грн.
1. Електроенергія	кВт/год	8,5	5	42,5
2. Теплова енергія,	Гкал	2	1654,41	3308,82
3. Вода питна,	м ³	2,5	8,66	19,15
4. Вода гаряча	м ³	1,5	30,38	45,57
5. Стисле повітря	м ³	4,5	4,8	21,6
6. Газ,	м ³	5	25,62	128,1
Всього				3555,74

Джерело: складено автором

Приймаємо, що зворотні відходи у вигляді біомаси складають 1% від вартості сировини:

$$V_{\text{відх}} = 0,01 * 102184,7 = 1022,84 \text{ грн. на 1 тис. фл.}$$

Стаття «Заробітна плата основних виробничих робітників».

Згідно планової калькуляції аналогічного інсулінового препарата «Хумодар» на кінець 2021 р. по підприємству витрати на заробітну плату склали 432,9 грн. на 1 тис. фл.

Розрахунок витрат по статті «Додаткова заробітна плата».

Додаткову заробітну плату приймемо в розмірі 25% від основної заробітної плати робітників і вона складе:

$$432,9 * 0,25 = 108,23 \text{ грн. на 1 тис. фл.}$$

Стаття «Відрахування до єдиного соціального фонду».

Відрахування до ЄСФ складають 22 % від загального фонду заробітної плати. $(432,9 + 108,23) * 0,22 = 119,1$ грн на 1 тис. фл.

Витрати, пов'язані з підготовкою та освоєнням виробництва продукції, величина даних витрат приймаємо в розмірі 10% від основної заробітної плати робітників, відповідно вони складуть:

$$432,9 * 0,1 = 43,2 \text{ грн. на 1 тис. фл.}$$

Стаття «Витрати на утримання і експлуатацію устаткування».

Витрати на утримання та експлуатацію устаткування приймемо на рівні 240% основної заробітної плати основних робітників:

$$432,9 * 240\% = 1036,8 \text{ грн. на 1 тис. фл.}$$

Стаття «Загальновиробничі витрати». Розмір загальновиробничих витрат приймемо в розмірі 300% від основної заробітної плати основних робітників:

$$432,9 * 300\% = 1296 \text{ грн. на 1 тис. фл.}$$

Виробнича собівартість складе:

$$102184,7 + 3637,506 + 3555,74 + 5109 + 1022,84 + 432,9 + 108,23 + 119,1 + \\ + 43,2 + 1036,8 = 118546,016 \text{ грн.}$$

Адміністративні витрати приймаємо в рамках 360% основної заробітної плати основних робітників:

$$432,9 * 360\% = 1555,2 \text{ грн. на 1 тис. фл.}$$

Витрати на реалізацію і збут приймаємо в розмірі 1-3% від виробничої собівартості:

$$118546,016 * 1\% = 1185,5 \text{ грн. на 1 тис. фл.}$$

Результати обчислень зводимо в таблицю 3.5.

Таблиця 3.5

Розрахунок повної собівартості 1 тис. фл. біотехнологічного інсуліну

№ з.п.	Статті витрат	Витрати на 1 т, тис. грн.	Питома вага статті в повній собівартості продукції, %
1	Сировина та основні матеріали	102184,7	84,25
2	Допоміжні і таропакувальні матеріали	3637,506	3,00
3	Транспортно-заготівельні витрати	3555,74	2,93
4	Паливо й енергія на технологічні цілі	5109	4,21
5	Зворотні відходи (вираховуються)	1022,84	0,84
6	Основна заробітна плата	432,9	0,36
7	Додаткова заробітна плата	108,23	0,09
8	Відрахування до єдиного соціального фонду	119,1	0,10
9	Витрати, пов'язані з підготовкою та освоєнням виробництва продукції	43,2	0,04
10	Витрати на утримання та експлуатацію машин та обладнання	1036,8	0,85
11	Загальновиробничі витрати	1296	1,07
12	Виробнича собівартість	118546,016	97,74
13	Адміністративні витрати	1555,2	1,28
14	Витрати. на збут.	1185,5	0,98
15	Повна собівартість	121 286,716	100

Джерело: розраховано автором

Розрахунок оптової ціни підприємства одиниці продукції:

$$Ц_{од} = СВ_{повн} + Пр_{норм} + ПДВ (20\%).$$

$$Ц_{од} = (121286,716 + 121286,716 * 0,15) * 1,2 = (121286,716 + 18193) * 1,2 = 167\,376 \text{ грн. за 1 тис. фл. або } 167,4 \text{ тис. грн.}$$

Розрахунок техніко-економічних показників ефективності проекту.

Дохід від реалізації продукції:

$$V_{\pi} = O_{B} \times C,$$

де C – оптова ціна 1 тис. фл.;

O_{B} – обсяг виробництва 50 тис. фл. на рік. з врахуванням прогнозування потреби інсулінових препаратів та виробничих можливостей підприємства.

$$V_{\pi} = 50 * 167,4 = 8370 \text{ тис. грн.}$$

Чистий дохід складе:

$$50 * (121286,716 + 18193) = 50 * 139\,479,716 = 6973985 \text{ грн.}$$

$$\text{або } 6\,973,9 \text{ тис. грн.}$$

Витрати на виробництво запланованого додаткового обсягу нового препарату у розмірі 50 тис. фл., що є можливим, оскільки коефіцієнт завантаженості виробничої лінії складає 0,78:

$$V_{B1} = O_{\pi} \times V_{B1},$$

де V_{B1} – вартість виробництва 1 тис. фл.

$$V_{B} = 121,3 * 50 = 6\,065 \text{ тис. грн. на весь обсяг виробництва.}$$

Прибуток від реалізації складе: $(6973,9 - 6\,065) = 908,9$ тис. грн.

Прибуток чистий складе: $\Pi_{ч} = 908,9 * 0,82 = 746$ тис. грн.

Рентабельність продукції: $Re = (\Pi_{ч} / СВ_{повн}) * 100\%$;

$$Re = 746 / 6065 * 100 = 12,3\%.$$

Рентабельність продажу: $Re_{\text{продажу}} = \Pi_{ч} / V_{\pi} * 100\%$

$$Re_{\text{продажу}} = 746 / 8370 * 100 = 9\%.$$

Рентабельність активів: $Re_{\text{активів (виробництва)}} = 746 / 647354 = 0,12\%.$

Здійснимо оцінку ефективності інвестиційного проекту відповідно показників: 1) чистий приведений дохід; 2) індекс доходності; 3) індекс

рентабельності; 4) період окупності (недисконтований і дисконтований); 5) внутрішня ставка доходності (внутрішня норма рентабельності).

Таблиця 3.6

Вихідні дані для оцінки проєкту

Показники	Одиниця виміру	Значення показника
1. Інвестиційні витрати	тис. грн.	494,12
2. Чисті грошові потоки	тис. грн.	746
3. Ставка дисконту (ставка доходності за облігаціями внутрішнього державного займу)	%	35
4. Життєвий цикл проєкту	років	5
5. Чистий прибуток	тис.грн.	746

Чистий приведений дохід

$$\text{ЧПД}_{t=1}^n = \sum [ЧГП_t : (1 + p)^t] - I_{\text{взаг}} \quad (3.1)$$

Таблиця 3.7

Визначення теперішньої вартості майбутніх грошових надходжень,**тис. грн.**

Роки	0	1	2	3	4	5	Всього
Інвестиції	-494,12						-494,12
Чистий грошовий потік	746	746	746	746	746	746	3730
Коефіцієнт дисконтування (при ставці дисконту 35%)	35	0,741	0,549	0,406	0,301	0,223	
Теперішня вартість		552,59	409,33	303,21	224,60	166,37	1656,09
Кумулятивний грошовий потік	-494,12	58,47	467,80	771,01	995,60	1161,97	1161,97

$$\text{ЧПД} = 3730 - 494,12 = 1161,97 \text{ тис. грн.}$$

Чистий приведений дохід є позитивною величиною, тобто реальні вигоди від реалізації проєкту перевищують затрати на проєкт на 1161,97 тис. грн.

Індекс (коефіцієнт) доходності

$$ID_{t=1}^n = \{ \sum [ЧГП_t : (1 + p)^t] \} : I_{\text{взаг}} \quad (3.2)$$

$$ID = 1161,97 : 494,12 = 2,35.$$

Тобто з 1 грн. інвестицій ми отримуємо 99 грн. дисконтованого чистого грошового потоку протягом всього періоду життєвого циклу проєкту. Індекс доходності *вище одиниці*. Інвестування є доцільним.

Індекс рентабельності

$$IP = ЧП_i : I_{взаг} \quad (3.3)$$

$$IP = 1161,97 : 494,12 = 2,35.$$

Отже, з 1 грн. інвестицій ми отримуємо 3,35 грн. чистого прибутку щорічно.

Період окупності

а) *недисконтований*:

$$ПО_n = I_{взаг} : ЧПП_{сер} \quad (3.4)$$

$$ПО_{недиск.} = 494,12 : 746 = 0,66 \text{ року.}$$

б) *дисконтований*:

$$ПО_d = I_{взаг} : \left[\sum_{t=1}^n [ЧПП_t : (1 + p)^t] \right] : n \quad (3.5)$$

$$ПО_{диск.} = 494,12 : 3730 / 5 = 1,5 \text{ року.}$$

Отже, недисконтований період окупності складає 0,5 року, а дисконтований період окупності – 1,5 року. І 0,5, і 1,5 менше 5 років. Відповідно, період окупності в межах життєвого циклу проєкту.

Внутрішня ставка доходності (рентабельності)

Внутрішня ставка доходності – являється ставкою відсотку, при якій приведена вартість усіх грошових потоків даного інвестиційного проєкту дорівнює нулю. Визначається за такою формулою:

$$ВСД = A + \frac{a * (B - A)}{a - b} \quad (3.6)$$

де А – ставка дисконту, при якій ЧПД має додатне значення;

В – ставка дисконту, при якій ЧПД має від'ємне значення;

а – значення ЧПД при ставці дисконту А;

б – значення ЧПД при ставці дисконту В.

Для визначення внутрішньої ставки доходності ВСД необхідно збільшити ставку дисконту для розрахунку ЧПД на стільки, щоб значення ЧПД стало від'ємним, наприклад, $p = 150\%$.

Чистий приведений дохід:

$$\text{ЧПД}'' = [3730 : (1 + 1,5)^5] - 494,12 = 492,24 - 494,12 = -1,88 \text{ тис. грн.};$$

$$\text{ВСД} = 35 + (1161,97 * (150 - 35) / (1161,97 + 1,88)) = 114\%.$$

Розрахований чистий приведений дохід – величина позитивна і складає 1161,97 тис. грн. Це говорить про те, що віддача від реалізації проєкту на дану величину перевищує інвестиційні вкладення, які становлять 494,12 тис. грн.

Індекс доходності складає 2,35. Це означає, що віддача від впровадження проєкту в 2,35 раза перевищує інвестиційні вкладення.

Розглянемо вплив на основні показники роботи підприємства.

Таблиця 3.8

Вплив впровадження запропонованого заходу на основні показники фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Індар»

Показники	Рік		Відхилення	
	2020	проєктний	абсолютне	віднош.
Чистий дохід, тис. грн.	591543	598 517	6973,9	1,17
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	161967	168 032	6065	1,2
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	116	862	746	86,54
Численність працівників, чол.	309,0	309,0	-	-
Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, коп.	81	81	-	-
Продуктивність праці, тис. грн / особу	740,6	1936,9	1196,3	61,8
Рентабельність продажу, %	4,09	9,1	5,1	56,0
Рентабельність продукції, %	1,06	1,55	0,49	31,6
Рентабельність власного капіталу	0,68	0,7	0,02	2,9
Індекс доходності	-	2,35	-	-
Індекс рентабельності	-	2,35	-	-
Термін окупності дисконтований	років	1,5	-	-

Джерело: складено автором за даними підприємства

Аналіз даних таблиці дозволяє зробити висновок, що запропонований проєкт є дохідним та забезпечить стійкий розвиток підприємства за рахунок

розширення ринків збуту, в тому числі, закордонних, підвищення прибутковості та можливості охопити більшу цільову аудиторію.

Висновки до розділу 3

Отже, створення і впровадження технологічних інновацій на фармацевтичних підприємствах є важливим як для суспільства, так і для самих підприємств, які збільшують свої доходи за допомогою ефективних інноваційних препаратів. Проте, процес впровадження технологічних інновацій на вітчизняних фармацевтичних підприємствах має свої особливості, серед яких варто виокремити такі: значні витрати фінансових та часових ресурсів, залучення великої кількості зовнішніх зацікавлених сторін, необхідність залучення кадрів різноманітних спеціальностей, необхідність імпортувати інноваційне технологічне обладнання для виробництва інноваційної продукції. Врахування зазначених особливостей сприятиме прискоренню та підвищенню ефективності розроблення та впровадження технологічних інновацій у ПрАТ «Індар».

Розрахований чистий приведений дохід складає 1161,97 тис. грн., що означає, що ефект від реалізації проєкту на дану величину перевищує інвестиційні вкладення, що становлять 494,12 тис. грн.

Індекс доходності складає 99. Це означає, що ефект від впровадження проєкту в 99 рази перевищує інвестиційні вкладення. Отже, з однієї вкладеної гривні передбачається отримувати 1,9 грн. віддачі.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Інноваційний розвиток підприємства варто визначати як процес спрямованої закономірної зміни стану підприємства, що залежить від інноваційного потенціалу цього підприємства та джерелом якого є інновації, що створюють якісно нові можливості для подальшої діяльності підприємства на ринку шляхом реалізації уміння знаходити нові рішення, ідеї та у результаті винаходів.

При створенні інновацій слід враховувати, що зміни у середовищі функціонування підприємства відбуваються часто, тому існує нагальна потреба в комплексному аналізі, моніторингу і прогнозуванні потенційних викликів.

Вибір напрямків інноваційного розвитку є важливим етапом ухвалення управлінських рішень, що проявляється через вибір одного з альтернативних варіантів інноваційного розвитку на основі відповідності його критеріям оптимальності.

Технологічні інновації, які зазвичай розглядаються як новий продукт, також можуть бути новим процесом виробництва; заміна більш дешевого матеріалу, недавно розробленого для даного завдання, практично незмінним продуктом; або реорганізація виробництва, внутрішніх функцій або механізмів розподілу, що сприятиме підвищенню ефективності, поліпшення підтримки певного продукту або зниження витрат. Для впровадження технологічних інновацій необхідне створення проєкту по впровадженню. На першому етапі впровадження формуються цілі проєкту і очікуваний цільовий результат, визначаються перспективи результатів проєкту, оцінюються конкурентоспроможність і можливий економічний ефект, формуються завдання і комплекс заходів проєкту, він планується і моделюється. На другому етапі вибирається організаційна форма управління, визначаються завдання, прогножуються та оцінюються стан підприємства, витрати часу, фінансів і ресурсів, аналізу та усунення причин відхилення від розробленого

плану, коригування плану виконання.

Показники інноваційної діяльності підприємства змінювалися протягом чотирьох років нерівномірно. Коефіцієнт забезпечення інтелектуальною власністю зменшився на 59% в порівнянні з 2019 роком, коефіцієнт персоналу, зайнятого в НДДКР – на 6%, коефіцієнт майна, призначеного для НДДКР – на 21% і лише коефіцієнт освоєння нової техніки збільшився на 58% в порівнянні з 2019. Витрати на дослідження і розробки, що однією з основних напрямів діяльності підприємства зменшився на 19% в порівнянні з 2019 роком, що, з урахуванням збільшення загальних витрат, призвело до зменшення коефіцієнт витрат на НДДКР на 56%.

Отже, створення і впровадження технологічних інновацій на фармацевтичних підприємствах є важливим як для суспільства, так і для самих підприємств, які збільшують свої доходи за допомогою ефективних інноваційних препаратів. Проте, процес впровадження технологічних інновацій на вітчизняних фармацевтичних підприємствах має свої особливості, серед яких варто виокремити такі: значні витрати фінансових та часових ресурсів, залучення великої кількості зовнішніх зацікавлених сторін, необхідність залучення кадрів різноманітних спеціальностей, необхідність імпортувати інноваційне технологічне обладнання для виробництва інноваційної продукції. Розрахований чистий приведений дохід складає 1161,97 тис. грн., це означає, що віддача від реалізації проекту на цю величину перевищує інвестиційні вкладення, що становлять 494,12 тис. грн.

Індекс доходності складає 99. Це означає, що віддача від впровадження проекту в 99 рази перевищує інвестиційні вкладання. Інакше кажучи, з однієї вкладеної гривні передбачається отримувати 1,9 грн. віддачі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія. Київ: КНЕУ, 2016. 394 с.
2. Атлас: діабет в Україні / Міжнародна Діабетична Федерація. Вип. 1. Київ: *Українська діабетична федерація «Діабет і життя»*, 2021. URL: <https://diabetesatlas.com.ua/ua/pershe-vydannia> (дата звернення 05.05.2022).
3. Безгін К.С. Управління інноваційними процесами створення цінності на підприємстві: паліатив: монографія. Донецьк: Вид-во «Ноулідж». 2014. 187 с.
4. Близнюк Т.П. Інноваційна діяльність підприємства в умовах циклічності розвитку економіки: автореф. дис. на здобуття наук ступ. канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємств (за видами економічної діяльності)» Харків. 2018. 20 с.
5. Вахович І.М. Концептуальні підходи дослідження інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності регіону. *Економічний простір*. 2017. № 27. С. 91-104.
6. Вініченко І.І. Економічна сутність НТП, інновацій та їх роль у розвитку агропромислового виробництва. *Економіка і держава*. 2017. № 4. С. 7-12.
7. Возняк Г.М. Економічна оцінка ефективності інноваційних проєктів *Вісник Української академії банківської справи*. 2016. № 1 (20). С. 35-42.
8. Войтко С.В. Критерії оцінки інноваційного рівня промислового підприємства *Вісник Донецького інституту економіки та господарського права*. 2018. № 1-2. С. 130-139.
9. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України. монографія Харків: Константа, 2014. 306 с.
10. Гліненко Л.К. Застосування оцінки еволюційної доцільності реалізації інноваційного проєкту на різних етапах його розроблення та здійснення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 15.5. С. 332-338.

11. Горобець О.А. Методи оцінки ефективності запровадження інновацій на підприємстві. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 2. Т. 1. С. 124-127.
12. Гриньов В.М. Організаційні проблеми інноваційної діяльності на підприємствах: монографія Харків: ВД «ІНЖЕК», 2015. 200 с.
13. Гриценко Л.Л. Методические аспекты оценки инновационных проектов как основная составляющая механизма инвестиционного проектирования и бюджетирования. *Вісник Сумського державного університету*. Серія Проблеми економіки та управління. 2018. № 1. С. 176-182.
14. Державний реєстр лікарських засобів України. URL: <http://www.drlz.kiev.ua>.11 (дата звернення 05.05.2022).
15. Економічна енциклопедія: у 3 томах, Т.3 С.В. Мочерний [та ін.]. Київ: Вид. центр «Академія» 2002. 959 с.
16. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Т.1 Мочерний С.В. [та ін.]; за ред. С.В. Мочерного. Львів: Світ, 2005. 616 с.
17. Євтушенко С.В. Шляхи вдосконалення оцінки ефективності інновацій на підприємстві. *Вчені записки Університету «Крок»*. 2018. № 18. С. 56-65.
18. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16.01.2003 № 433-IV з наступними змінами і доповненнями. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=433-15> (дата звернення 05.02.2022).
19. Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11.07.2001 № 2623-III з наступними змінами і доповненнями. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2623-14> (дата звернення 05.02.2022).
20. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV з наступними змінами і доповненнями. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL :<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15> (дата

звернення 05.02.2022).

21. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків» від 16.07.1999 № 991-XIV з наступними змінами і доповненнями. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=991-14> (дата звернення 05.04.2022).

22. Зубенко В.О. Визначення пріоритетності реалізації інноваційних проєктів *Науково-технічний збірник Комунальное хозяйство городов*. 2018. № 80. С. 38-45.

23. Ілляшенко Н. С. Методичний підхід щодо обґрунтування доцільності реалізації інноваційних проєктів. *Механізм регулювання економіки*. 2016. №1. С. 184-193.

24. Інвестиційно-інноваційний термінологічний словник. Дніпропетровськ: ДДФА. 2017. 124 с.

25. Інновації: проблеми науки та практики: [монографія]. А.О. Кизим, Ю.Б. Іванов та ін. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2017. 208 с.

26. Інноваційні процеси в змішаній економіці: монографія у 2-х т. В.Г. Федоренко [та ін.]; під ред. В.Г. Федоренка, Н.П. Денисенко. Київ: Пік ДСЗУ, 2018. Т.1. 194 с.

27. Канаєва М.О. Використання системного підходу при організації інноваційного процесу *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 1 (56). С. 55-60.

28. Капітан І.В. Принципи і методи аналізу в управлінні інноваційною діяльністю при виведенні нових товарів на ринок. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. № 7 (73). С. 54-62.

29. Карамазіна Н.В. Інноваційна діяльність як об'єкт державного управління. *Науковий вісник академії муніципального управління*. 2019. № 2. С. 189-199.

30. Ковальчук В.М. Економічна сутність інновацій у ринковій економіці перехідного типу. *Академічний огляд*. 2015. № 1. С. 12- 17.

31. Ковтунов О.В. Економічні аспекти розвитку інноваційного потенціалу. *Науковий вісник Черкаського національного аграрного університету*. 2019. № 5. С. 252-258.

32. Колесніченко В.Ф. Визначення сутності категорій нововведення, інновація, інноваційна діяльність та інноваційний процес. *Економіка розвитку*. 2015. № 4 (36). С. 100-107.

33. Компендіум. URL: <http://compen-dium.com.ua> (дата звернення 05.05.2022).

34. Космидайло І.В. Інноваційна спрямованість як засіб економічного росту. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 6 (60). С. 110-116.

35. Кузьменко О.І. Оцінка пріоритетності інноваційних проєктів на підприємстві. *Схід*. 2014. № 5 (63). С. 37-41.

36. Кундеева Г.А. Основные категории теории инноваций. *Прометей*. 2017. № 3. С. 114-119.

37. Лапко О.О. Розвиток системи управління науково-інноваційною сферою в Україні. *Економіка і прогнозування*. 2015. № 3. С. 55-62.

38. Левченко Н.М. Аналіз ефективності інноваційної діяльності підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 2. Т1. С. 138-142.

39. Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку: [монографія] / [ред. С.М. Ілляшенко]. Суми: Унів. кн., 2016. 728 с.

40. Маркетинг інновацій та інновації в маркетингу: монографія / За ред. д.е.н, проф. С.М. Ілляшенка. Суми: ВТД «Університетська книга», 2018. 615 с.

41. Марченко О.В. Визначення необхідних і достатніх умов для інноваційного розвитку підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2018. № 6. С.157-164.

42. Медведкін Т.С. Інноваційний розвиток економіки України в контексті глобалізації світового ринку технологій 2015 року: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.05.01 «Світове господарство і

міжнародні економічні відносини» Донецьк, 2015. 20 с.

43. Міщенко І.М. Інноваційна діяльність у сільському господарстві: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.02 «Економіка та управління науково-технічним прогресом» Київ, 2015. 21 с.

44. Могилів Ю.М. Теоретичні основи феномену інновацій. Прометей. 2016. № 2 (20). С. 71-76.

45. Нормативно-директивні документи МОЗ України. URL: <https://mozdocs.kiev.ua> (дата звернення 05.04.2022).

46. Основи інвестиційно-інноваційної діяльності: [навч. посіб] / За наук. ред. В.Г. Федоренко. Київ: Алерта, 2016. 431 с.

47. Офіційний сайт ПАТ «Фармак». URL: <https://farmak.ua/ru/news/23>(дата звернення 05.05.2022).

48. Офіційний сайт державного комітету статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 05.02.2022).

49. Офіційний сайт ПрАТ «Індар». URL: <https://indar.com.ua/ua> (дата звернення 05.05.2022).

50. Перерва П.Г. Экономическая оценка инновационного потенциала: [монографія]. Мишкольц: Мишк. тех. ун-т. 2019. 166 с.

51. Повітчан В.В. Визначення сутності деяких категорій інноватики *Економіка розвитку*. 2015. № 2 (34). С. 6-11.

52. Покропивний С.Ф. Ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності. Київ: КНЕУ, 2017. 184 с.

53. Політанська О.Л. Економічне оцінювання інноваційної продукції машинобудування у випадку ануїтетів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2019. № 611. С. 48-53.

54. Скалюк Р.В. Ефекти та ефективність інноваційної діяльності промислових підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 1. С. 149-154.

55. Сотнікова Ю.В. Економічна оцінка інноваційної діяльності підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец.

08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами». Харків, 2017. 22 с.

56. Ставська С.М. Маркетингова складова механізму впровадження інновацій. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2019. Частина 7. С. 189-197.

57. Статистичний щорічник України за 2021 рік. Держкомстат України. За ред. О.Г. Осауленко. Київ: Консультант. 2021. 552 с.

58. Статистичні дані ДЗ «Центр медичної статистики МОЗ України» Центр громадського здоров'я України. URL: <https://www.phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/neinfektsiyni-zakhvoryuvannya/diabet> (дата звернення 05.05.2022).

59. Стеченко Д.М. Орієнтири активізації інноваційної діяльності промислових підприємств в конкурентному середовищі. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2018. Вип. 21. С. 124-129.

60. Стоянова М.М. Підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємницьких структур: автореф. дис... на здобуття наук. ступ канд. екон. наук: спец. 08.02.02 «Економіка і управління науково-технічним прогресом». Одеса. 2017. 15 с.

61. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів. Комітет з питань науки і освіти. URL: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=47920&cat_id=460 (дата звернення 05.05.2022).

62. Сумець А.М. Інновації в діяльності підприємства. *Маркетинг и реклама*. 2016. № 11 (123). С. 27-32.

63. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень. Уклали: О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. Київ: Довіра, 2006. 789 с.

64. Титенко Л.В. Оцінка і калькуляція в системі фармацевтичної промисловості. *Збірник наукових праць «Фінанси, облік і аудит»*. 2019. № 13. С. 297-304.

65. Третяк К.В. Сучасні підходи до класифікації інновацій. *Харчова*

промисловість. 2019. № 7. С. 121-125.

66. Федорович П.В. Методи оцінки економічної ефективності нововведень. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія Економіка*. 2017. № 11. С. 167-171.

67. Федулова І.В. Теоретичні положення визначення категорій інноваційний процес та інноваційна діяльність. *Проблеми науки*. 2017. № 2. С. 2-7.

68. Франчук Т.О. Економічна суть інновацій у ринковій економіці. *Держава та регіони*. 2017. № 1. С. 140-146.

69. Фурсіна О.В. Класифікація інновацій та зміст інноваційної діяльності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. № 20.11. С. 249-255.

70. Харин А.А. Основы организации инновационных процессов. Львів, Діло, 2018. 253 с.

71. Харчук В.Ю. Теоретичні аспекти категорій «інновація» та «нововведення». *Прометей*. 2017. № 2 (23). С. 127-134.

72. Чухрай Н.І. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове та логістичне забезпечення. Львів: Видавництво Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2020. 314 с.

73. Шершенюк О.М. Оцінка інтегрального ефекту від впровадження інновацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.02 «Економіка та управління науково-технічним прогресом». Харків, 2016. 20 с.

74. Шпилевой К.О. Управление инвестиционным процессом в условиях рыночных реформ. Одесса: Оптимум, 2021. 304 с.

75. Шумпетер Й. Теория экономического развития М: Прогресс, 1982. 454с.

76. Щетилова Т.В. Методичні підходи до оцінки економічної ефективності інноваційних проєктів. *Економіка промисловості*. 2013. № 3 (21). С. 109-115.

77. Яковець Ю.В. Эпохальные инновации XXI века. Харків:

Экономика, 2014. 264 с.

78. Diabetes atlas / International Diabetes Federation. 10th ed. Brussels: IDF, 2021. URL: <http://www.diabetesatlas.org> (дата звернення 05.04.2022).

79. Introduction: Standards of Medical Care in Diabetes-2021. *Diabetes care*. 2021. Vol. 44, Suppl. 1. P. S1-S2. URL: <https://doi.org/10.2337/dc21-Sint> (дата звернення 05.05.2022).

80. The technological innovation process and its 8 steps. URL: <https://www.heflo.com/blog/technology/technological-innovation-process/> (accessed: 21.03.2022).

ДОДАТКИ

Додаток А

У 1997 році постановою Кабінету Міністрів України № 82 «Про організацію виробництва вітчизняних інсулінів» було започатковано завод з виробництва інсулінів «Індар». Протягом 1998 року працівниками заводу «Індар» були визначені і вирішені комплексні завдання у правових, майнових, кадрових, фінансових напрямках для функціонування компанії. На підприємстві було розпочато перші наукові розробки з виробництва високоочищених субстанцій та нових лікарських засобів. Кваліфікація обладнання, валідація технологічних процесів і комп'ютерних систем виконувалась з дотриманням вимог FDA [49].

21 червня 1999 року завод «Індар» було введено в дію. З кожним роком підприємство збільшувало виробничі потужності. Ключовим кроком у розвитку компанії стала розробка власної технології виробництва рекомбінантного інсуліну людини. З жовтня 2000 року завод почав випуск препаратів під своїми торговими марками: «Хумодар» (інсуліни людини рекомбінантні), «Монодар» (інсуліни свинячі монокомпонентні), а також препарати інших груп – антикоагулянти (гепарин) та гемостатичні лікарські засоби (протаміну сульфат). Характеристика найменування підприємства наведена в таблиці А.1.

Таблиця А.1

Підприємство і його організаційно-правова форма

Показник	Деталізація
Повне найменування юридичної особи	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО ПО ВИРОБНИЦТВУ ІНСУЛІНІВ «ІНДАР»
Скорочена назва	ПРАТ «ІНДАР»
Організаційно-правова форма	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
Форма власності	Недержавна власність

Джерело: дані підприємства

Основним видом діяльності залишається:

21.20 Виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів, іншим видом діяльності по КВЕДам є:

46.46 Оптова торгівля фармацевтичними товарами. Досвід підприємства та специфіка його функціонування на міжнародній арені можна охарактеризувати як:

- підприємство, яке виробляє генно-інженерні інсуліни за повним технологічним циклом – від субстанції до готових лікарських засобів;
- має практичний досвід виготовлення лікарських форм більше 15 років;
- виготовлення всього діапазону інсулінів людини за індивідуальною технологією;
- допоки є одним в Україні виробником інсулінів тваринного походження;
- партнери в Україні, ФР Бразилія, Молдові, Казахстані, Сирійській Арабській Республіці, Республіці Ємен та інших країнах.

Значна частина часу в ПрАТ «Індар» з часу його заснування займає науково-дослідницька діяльність.

У 2020 році налічувалося 309 працівників за штатним розписом. На підприємстві діє більш централізований рівень управління, оскільки всі нагальні питання вирішує керівник свого підрозділу, а питання більш глобального характеру вирішує керівництво: директор чи рада директорів. Оскільки це акціонерне товариство, то найбільш важливі питання вирішуються під час зборів акціонерів.

Компанія функціонує на ринку фармацевтичної галузі та виготовляє різні позиції лікарських препаратів. Асортимент продукції представлений у таблиці А.2.

Асортимент продукції ПрАТ «Індар»

Група товарів	Продукція
Діабет	МЕТФОРМІН ІНДАР Метформін – бігуанід з антигіперглікемічним ефектом. Знижує рівень глюкози у плазмі крові
	ReDerma Шкарпетки лікувально-профілактичні для попередження синдрому діабетичної стопи
	ШПРИЦ-РУЧКА ДЛЯ ВВЕДЕННЯ ІНСУЛІНУ id Pen і Голки INSUPEN для шприц-ручок (<i>дистриб'ютор в Україні</i>)
	Глюкометр GlucoDr. auto™ А AGM-4000 (<i>дистриб'ютор в Україні</i>) і Тест-смужки GlucoDr. auto™ А Для самостійного визначення рівня глюкози в крові.
	Хумодар Р 100Р Препарат інсуліну людини рекомбінантного. Протидіабетичний засіб короткої дії
	Хумодар Б 100Р Препарат інсуліну людини рекомбінантного. Протидіабетичний засіб середньої тривалості дії
	Хумодар К25 100Р Препарат інсуліну людини рекомбінантного. Протидіабетичний засіб комбінації інсулінів короткої та середньої тривалості дії
Засоби, що впливають на метаболічні процеси	Тіоктодар Препарат тіоктової) кислоти. Знижує резистентність до інсуліну, сприяє зниженню вмісту глюкози в крові та гальмує розвиток периферичної нейропатії
Антитромботичні засоби	Гепарин-ІНДАР Препарат належить до антикоагулянтів прямої дії. Гепарин діє швидко. Використовують для лікування тромбоемболії та захворювань, що супроводжуються ризиком тромбоемболічних ускладнень
Антидоти	Протаміну сульфат Протаміну сульфат – ефективний антидот гепарину в еквівалентній дозі: 1 мг протаміну сульфату нейтралізує 1 мг гепарину

Джерело: дані підприємства

Охарактеризуємо основні препарати, що виробляє підприємство.

Метформін – знижує продукування глюкози у печінці, покращує чутливість до інсуліну у м'язах та утилізацію глюкози, затримує всмоктування глюкози у кишечнику. Клінічно доведено, що Метформін позитивно впливає на метаболізм ліпідів: знижує вміст загального холестерину, ліпопротеїнів низької щільності та тригліцеридів. Таблетки по 500 та 1000 мг № 30, № 60.

ReDerma – шкарпетки лікувально-профілактичні з ексклюзивною технологією використання мідних волокон для попередження синдрому діабетичної стопи.

Стерильні інсулінові шприци Insumed 31G/30G/29G зі збільшувальною лінзою від Pic technology – справжній прорив у терапії цукрового діабету. Шприці мають трьохконтактний гумовий герметичний ущільнювач, виготовлений із спеціального безлатексного матеріалу для запобігання алергічним реакціям. Градуйована шкала з ціною поділки 0,5 МО на шприці 0,3 мл забезпечує більш точне дозування. Ексклюзивна збільшувальна лінза, приєднана до корпусу шприца, полегшує зчитування градуйованої шкали, забезпечуючи найвищу точність дозування. 30шт./уп. 0,3 мл/0,5 мл/1 мл.

ГЛЮКОМЕТР GLUCODR. AUTO™ А AGM-4000 ручний прилад, що автоматично кодується. Підходить як для індивідуального, так і для професійного використання. Його властивості:

- точний та швидкий результат;
- легкий у використанні;
- гігієнічний контроль;
- великий обсяг пам'яті (500 записів, с датою, часом та подією);
- мікро зразок крові;
- підключення до ПК.

Хумодар Р 100Р, препарат інсуліну людини рекомбінантного. Протидіабетичний засіб короткої дії. Забезпечує швидке зниження рівня глюкози у крові, посилює її засвоєння тканинами. Ефект настає вже через 30 хвилин і може тривати протягом 5-7 год., в залежності від дозування. Розчин для ін'єкцій у картриджах по 3 мл (100 МО/мл) № 3, № 5.

Додаток Б

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 1 "Застосування до фінансової звітності"

Дата (рік, місяць, число) 2020 12 31

КОДЖИ		
за ЄДРПОУ	21680913	
за КОАТУУ	8036306000	
за КОЄФІГ	238	
за КВЕД	21.20	

Підприємство Приватне акціонерне товариство "Інв. виробництва Інсулін "Інзар"

Територія Державний район м. Києва

Організаційно-правова форма господарювання Акціонерне товариство

Вид економічної діяльності Виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів

Середня кількість працівників 1 298 ІДП 0445663512

Адреса, телефон 02099, КІПД, вулиця Зрошувальна, 3

Одиниця виміру: тис. грн. без десятичного знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про суцільній дохід) (форма №2), грошові показники якого виводяться в гривнях з копійками)

Складено (роботи позначити "х" у відповідній клітині):

за національними (стандартними) бухгалтерського обліку

за міжнародними стандартами фінансової звітності V

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на **31 грудня 2020** р.

Форми №1 Код за ДСУД **1801001**

А К Т И В	Код радян	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	606	56
первісна вартість	1001	1 762	1 333
накопичена амортизація	1002	1 156	1 277
Незмінні капітальні інвестиції	1005	40 165	7 091
Сюзові засоби	1010	81 138	123 712
первісна вартість	1011	170 265	238 403
зиск	1012	95 135	114 691
Інвестиційна виручність	1015	-	-
Первісна вартість інвестиційної виручності	1016	-	-
зиск інвестиційної виручності	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	-	-
Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції: кді обліковуються за методом участі в капіталі			
інших підприємств	1030	294	294
інші фінансові інвестиції	1035	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені акціоний вигоди	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	122 195	131 153
II. Оборотні активи			
Залишки	1100	193 832	228 586
Виробничі залишки	1101	47 855	49 298
Незакінчене виробництво	1102	10 510	19 465
Готова продукція	1103	133 927	156 982
Товари	1104	1 560	2 841
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дивиденди виробничих підприємств	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцією, товари, роботи, послуги	1125	181 890	231 057
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за відшкодуванням			
з бюджетом	1135	32 797	9 798
у тому числі з податку на прибуток	1136	902	1 392
Дебіторська заборгованість за розрахунками з державних доходів	1140	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інші поточна дебіторська заборгованість	1155	10 633	10 843
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	5 045	8 187
Готівка	1166	-	-
Ресурси в банках	1167	5 045	8 187
Витрати майбутніх періодів	1170	3 274	2 709
Частина переотрачування у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах майже збитків	1182	-	-
резервах випробованих цінностей	1183	-	-

інших строків резервас	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	455 273	516 201
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	577 468	647 354

Пасив	Код рядка 2	На початок звітної періоду 3	На кінець звітної періоду 4
I			
I. Власний капітал			
Зареєстрований (щільний) капітал	1400	80 886	80 886
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	3 628	3 355
Додатковий капітал	1410	30 686	30 664
Емісійний дохід	1411	-	-
Накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	16 672	16 672
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	97 279	82 156
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(-)	(-)
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	229 151	213 733
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	796	736
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:	1531	-	-
резерв довгострокових зобов'язань	1532	-	-
резерв збитків або резерв належних виплат	1533	-	-
резерв незароблених премій	1534	-	-
інші страхові резерви	1535	-	-
Інвестиційні контракти	1540	-	-
Привілейний фонд	1545	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1595	796	736
Усього за розділом II	1595	796	736
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Векселі видані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:	1610	-	-
довгостроковими зобов'язаннями	1615	330 157	419 552
товари, роботи, послуги	1620	793	142
розрахунками з бюджетом	1621	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1625	549	-
розрахунками зі страхування	1630	2 556	236
розрахунками з оплати праці	1635	306	1 197
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1640	1 758	-
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1645	-	-
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1650	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1660	8 002	9 873
Поточні забезпечення	1665	-	-
Доходи майбутніх періодів	1670	-	-
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1690	3 400	1 885
Інші поточні зобов'язання	1695	347 521	432 885
Усього за розділом III	1700	-	-
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
1800	-	-	-
V. Чиста вартість акцій недержавного пенсійного фонду			
1900	577 468	647 354	647 354
Баланс			

Керівник

Вшинецька Любов Вікторівна

Головний бухгалтер

1 Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Світлана Шевченко, н.д.

Підприємство **Приватне акціонерне товариство "По виробництву інсулінів"** (найменування)
"Індар"

Дата (рік, місяць, число) **2020 12 31**
за ЄДРПОУ **21680915**

Коды

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за **Рік 2020** Р- Форма N2 Код за ДКУД **1801003**

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	591 543	942 470
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
премії підписані, валова сума	2011	-	-
премії, передані у перестрахування	2012	-	-
зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-	-
зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(479 242)	(715 586)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-	-
Валовий:	2090	112 301	226 884
прибуток	2095	(-)	(-)
збиток	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2110	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2111	-	-
зміна інших страхових резервів, валова сума	2112	-	-
зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2120	85 814	40 576
Інші операційні доходи	2121	-	-
у тому числі:			
дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2122	-	-
дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2123	-	-
дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2130	(59 430)	(60 700)
Адміністративні витрати	2150	(53 295)	(119 987)
Витрати на збут	2180	(85 044)	(33 202)
Інші операційні витрати	2181	-	-
у тому числі:			
витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2182	-	-
витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції			
Фінансовий результат від операційної діяльності:	2190	346	53 571
прибуток	2195	(-)	(-)
збиток	2200	-	-
Доход від участі в капіталі	2220	-	-
Інші фінансові доходи	2240	-	-
Інші доходи	2241	-	-
у тому числі:			
дохід від благодійної допомоги	2250	(-)	(-)
Фінансові витрати	2255	(-)	(-)
Втрати від участі в капіталі	2270	(20)	(236)
Інші витрати	2275	-	-
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті			

Продовження додатка 2

Фінансовий результат до оподаткування:	2290	326	53 335
прибуток	2295	(-)	(-)
збиток	2300	(210)	(10 318)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2305	-	-
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування			
Чистий фінансовий результат:	2350	116	43 017
прибуток	2355	(-)	(-)
збиток			

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	334	335
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	334	335
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	334	335
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	450	43 352

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	391 504	642 150
Витрати на оплату праці	2505	102 265	92 790
Відрахування на соціальні заходи	2510	20 145	17 415
Амортизація	2515	20 402	16 712
Інші операційні витрати	2520	146 137	161 371
Разом	2550	680 453	930 438

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	-	-
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	-	-
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-	-
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-	-
Дивиденди на одну просту акцію	2650	-	-

Керівник

Вишнеvsька Любов Вікторівна

Головний бухгалтер

Служба фінансової звітності № 0